

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
ÜLDAJALOO KATEEDER

=====

KOLMAS REVOLUTSIONILINE
KODUSÕDA HIINAS JA
RAHVAREVOLUTSIONI VÕIT

(D i p l o m i t ö ö)

J õ e s a l u, Hilda

Tartu 1957
Tartu Ülikooli
ARHIIVKOGU

S I S S E J U H A T U S.

Kogu inimkonna ajalugu alates orjanduslikust format-
sioonist on klasside võitluse ajalugu uut kõrgemat tüüpi
ühiskondliku korra loomise eest. Kõik ühiskondlikud for-
matsioonid, mis on rajatud inimese ekspluateerimisele
inimese poolt omavad mööduvat ajaloolist iseloomu.¹⁾ Va-
nad, oma aja äraelanud ühiskondlikud formatsioonid anna-
vad teed uutele, kusjuures üleminek ühelt formatsioonilt
teisele toimub teravas võitluses vana ja uue vahel.

Marx näitab, et klassivõitlus ja sotsialistlik re-
volutsioon on kõige tihedamalt seotud üksteisega. Erine-
vad on vaid klassivõitluse meetodid ja teravus sõltuvalt
ühiskonna ajaloolisest arengust. Marx näitab, et mitte
ükski ühiskondlik formatsioon ei hukku enne, kui on väl-
ja arendatud kõik tootlikud jõud, milleks oli võimalusi;
ja uus kõrgem tootmisviis ei ilmu varem, kui on loodud
materiaalne alus tema eksisteerimiseks vana ühiskonna
rühpes.²⁾

Nii hukkus vana feodaalkord kodanlike revolutsioo-
nide tules andes teed uuele tõusvale kapitalistlikule

1) E. Варга, Основные вопросы экономики и политики империализма /после Второй мировой войны/, Госполитиздат, 1953, lk.5.

2) К. Маркс, Ф. Энгельс, Избранные произведения, т.1, (Госполитиздат, 1948), lk.322.

korrale. Aegade möödudes ammutas kapitalism kõik oma eksisteerimisvõimalused arenedes oma kõrgeimasse staadiumi - imperialismi ning lõi endas eeldused uue, progressiivsema ühiskonna, ekspuaterijaist vaba ühiskonna tekkimiseks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli esimeseks tõsiseks hoobiks imperialismile, selle tagajärjel eraldus kapitalistlikust süsteemist Venemaa.

II Maailmasõja järel toimusid kogu maailmas uued suured muudatused. Nõukogude Liidu võit hitlerliku Saksamaa üle aitas tervel real Euroopa rahvastel asuda uue, demokraatliku korra loomisele riigis. Tekkisid rahvademokraatlikud riigid - Ungari, Rumeenia, Tšehhoslovakkia, Poola jt.

Uued rahvademokraatiamaad eesotsas Nõukogude Liiduga moodustasid ühisrinde võitluseks fašismi ja sõjaõhujate vastu, rahu ja sõpruse loomise eest kõigi rahvaste vahel kogu maailmas.

Fašismi sõjaline, poliitiline ja moraalne purustamine nõrgestas tublisti imperialistlike riikide jõude ning lõi eeldused revolutsioonilise liikumise kasvuks nii metropolides kui ka sõltuvates maades.

II Maailmasõja jooksul langes tunduvalt metropolide prestiiz kolooniates. Sõja tagajärjel nõrgenes keskvalitsus Inglise, Hollandi, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide valdustes, samal ajal kui fašismivastases võitluses olid tugevnenud ja karastunud Hiina, Vietnami, Fi-

lipiinide, Korea jt. rahvaste relvastatud jõud.¹⁾

Rahvavabastusliikumise tõus pärast II Maailmasõda võttis uued vormid. Võitlusse imperialismi vastu tõusid kõige laiemad rahvamassid. Selle võitluse juhiks tõusis töölisklass, kes tõmbas endaga kaasa talupojad ja teised rahvaklassid.

Sõjajärgsele perioodile on iseloomulik kommunistlike parteide juhtiv osa rahvaste imperialismivastases vabastusliikumises.²⁾ Juhtimise üleminek tööliste, kommunistide kätte ei toimunud juhuslikult, vaid oli seotud tööstuse arengu ja osatähtsuse tõusuga sõja aastail ning sellele järgneval perioodil. Kommunistlike parteide autoriteeti tõstis ka nende sangarlik võitlus fašismi vastu ning järjekindel töötajate huvide kaitsemine.

Koloniaalsüsteemi sügav kriis ja imperialistide positsioonide nõrgenemine Kaug-Ida maades pärast II Maailmasõda leidis ereda väljenduse Hiina rahvavabastusliikumise hiiglaslikus kasvus. Algas Hiina rahvarevolutsiooni III etapp (1945-1949). Edukas võitlus välis- ja kodumaise reaktsiooniga lõi imperialismileeri hiigellõhe - moodustati Hiina Rahvavabariik.

Hiina rahva võit viis lõpule tema ajaloolise võitluse kodumaise reaktsiooni ja välisimperialistide relvastatud jõudude vastu. Hiina rahva sangarlik võitlus oli

1) *aga Taiwan? Põll veel lõpule
möödud, kuna USA tõuandab elust!*
Международное отношение отношение на Дальнем Востоке после
второй мировой войны до победы китайской революции /1945-1949/,
Москва, 1956, lk.642.

2) Samas.

Tegelusest 1850. a. pealt!
kayunud; Mitmeid vabastam.
1911-1912 a. maal!

kestnud üle 30-ne aasta. Hiina rahvahulkade esimesed ulatuslikud revolutsioonilised liikumised puhkesid Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni mõjul 1919.a. ja sellele järgneval perioodil.¹⁾ Järgnes I revolutsiooniline kodusõda a.1924-1927, kus suurt osa etendas juba Hiina Kommunistlik Partei. Revolutsiooni tormilisest arengust kohutatud kodanlus aga reetis rahva ürituse ning läks üle reaktsiooniliste jõudude leeri. Hiina demokraatlikel jõududel tuli ajutiselt taanduda, et koondada oma ridu uueks pealetungiks. Aastail 1928-1936 toimus II revolutsiooniline kodusõda, mis oli uueks teravaks võitluse perioodiks demokraatlike ja reaktsiooniliste jõudude vahel.

1937.-1945.a. oli hiina rahva võitluse peatähelepanu suunatud Jaapani imperialismi agressiooni vastu. Hiina Kommunistlik Partei pühendas kogu oma jõu ja energia ühisrinde moodustamiseks võitluseks jaapani anastajate vastu, kuid hiina suurkodanlus ja mõisnikud, kartes revolutsiooni, olid valmis kapituleeruma Jaapanile. Nõukogude Liidu abiga purustati Jaapani agressioon. Järgneb IV etapp Hiina rahva revolutsioonist Hiina rahvavabastusvõitlus Kuomintangi reaktsiooniliste jõudude ja nende peremeeste ameerika imperialistide vastu a.1945-1949 ning rahvarevolutsiooni võit.

Uue progressiivse demokraatliku Hiina loomine oli suureks kaotuseks imperialismile, eriti Ameerika Ühend-

¹⁾ A.S.Perevertailo, Hiina rahva ajalooline võit võitluses oma maa sõltumatuse ja demokratiseerimise eest, Tallinn, 1950, lk.5.

riikide, kes arvestasid võimalusi laiendada oma turgu Hiina arvel ning muuta Hiina tugialaks võitluses demokraatlike jõudude, eelkõige Nõukogude Liidu vastu.

Hiina revolutsiooni ajaloolisel võidul on ülemaailmne tähtsus. Ta põhjustas kapitalismi üldkriisi süvenemise ning nõrgestas reaktsioonilaagrit II Maailmasõja järgsel perioodil tunduvalt.

Hiina, ~~KUI~~ ekspluateerimisobjekti asemel seisab nüüd iseseisev, võimas antiimperialistlik riik, mis innustab kõiki Aasia sõltuvaid maid võitlema oma iseseisvuse ja vabaduse eest. Hiina demokraatia triumf tähendas ülemaailmse demokraatliku imperialismivastase rahu eest võitleva leeri positsioonide otsustavat tugevnemist.

On täide läinud Lenini unistus Aasia rahvaste vabadusliikumisest: "Venemaa, India, Hiina jt. moodustavad rahvastiku hiiglaenamuse. Aga just see rahvastiku enamus astubki viimaseil aastail harukordse kiirusega võitlusse oma vabanemise eest, ^{mis} ei saa olla ^{rahvaste} ainustki kahtlust, milleks kujuneb ülemaailmse võitluse lõpplahendus." ¹⁾

Hiina revolutsiooni võit näitas veel kord marksismi leninismi õpetuse õigsust just selles, et maa sisemised jõud, tuginedes ühiskonna arengu objektiivsetele seadustele, otsustavad revolutsiooni võidu ning igasugused arvamused revolutsiooni "ekspordist" on alusetud: Ameerika imperialism, tema kapital, relvastatud jõud, sõjalised instruktorigid, kes teostasid Kuomintangi sõjavägede väljaõpet - kogu abi Hiina reaktsioonilistele jõudude-

¹⁾ V.I. Lenin, Teosed, 33.kd., (Tallinn, 1955), lk.458.

le tsankaišilastele osutus jõuetuks hiina rahva ees, kes, olles materiaalselt palju halvemas olukorras, antud juhul osutus Hiina sisemiseks jõuks.¹⁾

Käesoleva diplomitöö - "Kolmas revolutsiooniline kodusõda Hiinas ja rahvarevolutsiooni võit" - eesmärk on anda ülevaade hiina demokraatlike jõudude kasvust ja nende võitlusest selle otsustavaimal perioodil a.1945-1949. Töö püüab näidata, et revolutsioon Hiinas polnud juhuslik, eraldatud nähtus, vaid oli üheks lüliks koloniaal- ja sõltuvate maade rahvaste võitluses vabaduse ja sõltumatuse eest, oli üheks etapiks maailmarevolutsioonis kapitalismi kukutamisel.

Töö materjal on jagatud nelja peatükki: I peatükk annab ülevaate revolutsioonilise liikumise arengust Hiinas alates pärast I Maailmasõda kuni II Maailmasõja lõpuni 1945.aastani. II peatükk hõlmab Hiina proletariaadi võitlust sisereaktsiooni ja välismaiste imperialistidega a.1945-1947. III peatükk käsitleb põhilist murrangut võitlusjõudude vahekorras ja Hiina Rahvavabastusarmee edukat pealetungi reaktsioonilaagrile ning demokraatjõudude kindlustamist ja tugevnemist a.1947-1949. IV peatükk annab ülevaate rahvarevolutsiooni võidukast lõpust ning Hiina Rahvavabariigi moodustamisest 1949.a.

Töö koostamisel on põhimiselt kasutatud järgmist kirjandust: rohkesti materjali Hiina majanduselu kujunemisest ja poliitilisest võitlusest on võetud raamatust

1)

Е. Варга, Основные вопросы экономики и политики империализма, лк. 387.

Г.В. Ефимов, " Очерки по новой и новейшей истории Китая".

Märgitud teos on põhjalik ning sisaldab palju faktilist materjali. Hiina ühiskonna klasside iseloomustamisel on kasutatud Г.В. Эренбург, Очерки национально-освободительной борьбы в Китае".

Kaasaegset rahvusvahelist olukorda käsitleb põhjalikult teos "Международные отношения на Дальнем Востоке после второй мировой войны / г.1945 - 1949 /, millest on käesolevas töös kasutatud just Hiinat puudutavaid küsimusi.

Ameerika Ühendriikide agressioonist Hiinas annab põhjaliku ülevaate В.К. Попов oma raamatus "Провал агрессии США в Китае после Второй мировой войны", mida on kasutatud näidete toomiseks olukorra konkreetsemaks muutmisel. (halb lause)

Hiina Rahvavabastusarmee võitlus on kokkuvõtlikult käsitletud А.М.Дубинский brožüüris "Китай". Põhjalik lahingute ja võitluste ilukirjanduslik käsitus leidub О. Менсен 'i raamatus "Китай побеждает". Käesolevas töös on sealt võetud mitmeid lahingute kirjeldusi.

Statistiline materjal on võetud peamiselt "Большая Советская Энциклопедия " teisest väljaandest (21.kõide - Китай).

Lisaks ülalloodetuile on kasutatud mitmesuguste hinnangute ja olukordade analüüsis K.Marxi, F.Engelsi, V.I.Lenini teoseid ning teiste juhtivate riigimeeste töid - Mao Tse-dungi ja J.V.Stalini töid.

Eesti keeles ilmunud raamatuist on antud diplomii-

töös kasutatud ka V.Nikiforovi, G.Erenburgi ja M.Jurjevi teost "Rahvarevolutsioon Hiinas", mis on küll tubliski aegunud seisukohtadega, kuid annab kokkuvõtliku ülevaate hiina rahva revolutsioonilisest võitlusest. J.Jermašovi "Valgus Hiina kohal" on ulatuslik populaarteaduslik raamat, mis annab ülevaate kogu hiina rahva ajaloolise võitluse käigust rõhujate ja ~~en~~ vastajate vastu.

Märgitud kirjandusele lisanduvad veel ajakirjad

"Большевик", "Новое время" ja "Народный Китай", mida on vähem kasutatud. Enam on töös kasutatud keskajalehtede "Правда" ja "Известия" kaasaegseid artikleid ning "Rahva Hääle" üksikuid teateid ning rida vähemkasutatud raamatuid ja brožüüre.

H I I N A R E V O L U T S I O O N I L I S T E
J Õ U D U D E A R E N G J A V Õ I T L U S
K U N I 1 9 4 5 . A A S T A N I .

I Maailmasõja järgsel perioodil oli Hiina veel majanduslikult mahajäänud poolkoloniaalne poolfeodaalne maa. Välismaised imperialistid hoidsid oma käes Hiina majandust. Neile kuulusid põhilised ja otsustava tähtsusega tööstusharud Hiinas, samuti transport ja pangad. Hiina pidi nõustuma arvukate ebavõrdsete lepingutega, mille põhjal Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Jaapan, Prantsusmaa jt. riigid omasid Hiina territooriumil kontsessioone ja hoidsid seal oma sõjaväge. Välismaa alamad ei allunud Hiina kohtutele.

Hiina oli agraarmaa, kus talupojad moodustasid 80% kogu elanikkonnast. Enam kui poole viljeldavast maast kuulus mõisnikele ning enamik talupoegi oli sunnitud seda rentima mõisnikelt orjastavatel tingimustel. Rendimaks ulatus kuni 70%-ni lõikusest.

Hiina töölisklass, kelle arvuline suurus kuni I Maailmasõjani ei ületanud 1 miljoni inimese, oli 1919.a. juba rohkem kui kahekordistunud. Töölisklassi eksploatee-

riti julmalt, ta oli kahekordse - hiina ja väliskapitali rõhumise all. Tööpäev oli pikk, elamistingimused ebainimlikud. Hiina töölised olid õigusteta, puudus vabrikuseadlusandlus.¹⁾

Sõja perioodil arenes hiina rahvuslik tööstus, peamiselt kergetööstus, tugevnes ka kodanlus. Hiina kodanlus polnud aga ühtne. Osa kodanlastest teenis otseselt välismaisi imperialiste aidates neid hiina rahva ekspluaateerimisel, see oli kompradoorne kodanlus. Teine osa kodanlusest aga, kannatades imperialismi rõhumise all ning tundes feodaalsete igandite pidurdavat mõju hiina tööstusele, oli valmis nende vastu võitlema, kuid samal ajal ta kartis ise revolutsiooni.

Poliitiliselt oli Hiina killustatud. Pekingi keskvalitsus omas õige vähest võimu, provintssides kohapeal valitsesid üksikud militaristid, kelle selja taga seisis nende peremehed - välismaa imperialistid.

Hiina rahvahulkade võitlusel sise- ja välismaiste orjastajate vastu on pikk ajalugu. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni mõjul võttis see võitlus uue suuna.

"Kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini," kirjutas Hiina töörahva juht Mao Tse-dung, "otsisid hiina eesrindlikud inimesed tõde lääneriikides. Imperialistlik agressioon purustas hiinlaste unistused õppida Läänelt... olukord riigis halvenes iga päevaga." Siis aga"...venelased teostasid Oktoobrirevolutsiooni...siis astusid ideo-

¹⁾ Г.Б. Эренбург, Очерки национально-освободительной борьбы в Китае, Москва, 1951, lk.27.

loogia alal töötavad hiinlased täiesti uude ajastusse. Hiinlased leidsid igal pool rakendatava marksismi leninismi üldise tõe ning sellega muutus ka Hiina pale."¹⁾

Oktoobrirevolutsioon avas uue epohhi koloniaal- ja sõltuvate rahvaste vabastusvõitluses. "Oktoobrirevolutsiooni kahuripaugud kandsid meieni marksismi-leninismi," kirjutas Mao Tse-dung. "Oktoobrirevolutsioon aitas maailma ja Hiina progressiivseil elementidel rakendada proletaarset maailmavaadet. Minna venelaste teed - säära- ne oli järeltus."²⁾

Rahvuslik-vabastusliikumine Hiinas sai võimsa tõuke. Eriti võimas antiimperialistlik, antifeodaalne liikumine algas pärast Pariisi rahukonverentsi, kus minimaalsemadki Hiina nõudmised jäeti arvestamata.

Hiina pealinnas Pekingis toimus võimas protestidemonstratsioon imperialistlike suurriikide poliitika vastu. See demonstratsioon oli alguseks järgnevale imperialismivastasele liikumisele nn. "4.mai liikumisele", mis avaldus demonstratsioonides ja välismaa kaupade boikoteerimises jne. See liikumine leidis kajastust ka kultuuri alal, kus nõuti esmajoones uue lihtsustatud, laiadele rahvaringkondadele arusaadava kirjaviisi loomist. 4.mai liikumise ajalooline tähtsus seisnes selles, et liikumise tulemusena ilmus poliitilisele areenile Hiinas proletariaat.

¹⁾ Mao Tse-dung, Rahvademokraatia diktatuurist, Rahva Hääl, 15.juulil 1949.a.

²⁾ Samas.

Hiinas hakkab levima marksism. 1919.-1920.a. luuakse esimesed marksistlikud ringid, milledest peagi kasvab välja kommunistlik partei.

1921.a. juulis tuli Šanghais illegaalselt kokku kõigi Hiina kommunistlike organisatsioonide esindajate esimene kongress, mis pani aluse Hiina Kommunistlikule Parteile. Mao Tse-dung võttis osa I kongressi tööst ja oli üks Hiina Kommunistliku Partei asutajaisk. Alates oma loomishetkest asus Hiina Kommunistlik Partei proletariaadi poliitilise võitluse etteotsa.¹⁾

Uue partei loomine avaldas mõju ka rahvuslik-kodanlikule parteile - Kuomintangile, kelle eesotsas seisis Sun Jat-sen - Hiina suur revolutsionäär ja Kantoni valitsuse juht. Kuomintang astus välja hiina reaktsionistide militaristide ja välismaise imperialismi vastu. Kuomintang Sun Jat-seni juhtimisel oli sõpruse ja koostöö loomise poolt Nõukogude Liiduga ning taotles koostööd Hiina Kommunistliku Parteiga tööliste ja talupoegade revolutsioonilise liikumise toetamisel.

1920.aastate algul kasvas Hiinas kiiresti revolutsiooniline liikumine. Tugevnes töölisklassi võitlus. Kasvas ka talurahva antifeodaalne võitlus. Põn-bai, üks hiina esimesi kommuniste, tegi suurt organiseerimistööd talupoegade hulgas. Ta juhtis talupojad antifeodaalse võitluse teele ning pani aluse talupoegade liitude loomisele mõisnike vastu.

1) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, Госполитиздат, 1951, лк.217.

Aktiviseerus ka hiina rahvuslik kodanlus võitluseks oma majanduslike ja poliitiliste positsioonide parandamise eest, sest Hiina rahvuslikul tööstusel oli arengut pidurdavaks teguriks kehtiv koloniaalrežiim.

Kasvav revolutsiooniline liikumine püstitas Hiina Kommunistliku Partei ette kogu maa kõigi antiimperialistlike jõudude ühendamise ja eelkõige kahe tähtsa partei - Kommunistliku Partei ja Kuomintangi ühise rahvusliku rinde loomise küsimuse.

1923.a. toimunud Hiina Kommunistliku Partei III kongressi otsuse põhjal astusid hiina kommunistid Kuomintangi. Kommunistliku Partei liikmed said ühtlasi ka Kuomintangi liikmeteks, kuid nad säilitasid oma ideelise ja organisatsioonilise iseseisvuse.

1924.a. jaanuaris toimus reorganiseeritud Kuomintangi I kongress, kus töötati välja kogu maa progressiivsete jõudude tegevusprogramm. See programm nägi ette abi andmist talupoegadele, töölisseadlusandluse kehtestamise ning mittevõrdõiguslike lepingute tühistamise. Maksimumprogramm sisaldas kaks põhimist printsiipi - kehtestada võrdne õigus maale ning piirata kapitali võimutsemist.

Kongressil astusid parempoolsed kuomintanglased kommunistide Kuomintangi vastuvõtmise vastu, kuid kongressi enamus eesotsas Sun Jat-seniga oli kommunistidega kokkuleppimise poolt ning ühinemine toimus.

Kvantungi provintsi selles osas, mis allus Sun Jat-seni Kantoni valitsusele, tegutses Kommunistlik partei legaalselt, omades isegi avalikke häälkandjaid. Kommu-

nistlik partei organiseeris avalikult proletaarlasid ametiühinguisse, ühendas talupoegi talurahvaliidudesse.

1924.a. oktoobris toimus Kantonis inglise imperialistide poolt ettevalmistatud kontrrevolutsiooniline mäss. Imperialistid tasandasid teed, et teostada interventsioon rahvusliku vabastusliikumise mahasurumiseks Hiinas. Sun Jat-seni valitsus koos Kommunistliku partei poolt organiseeritud relvastatud töölissalkadega surus reaktsioonilise mässu otsustavalt maha.

Põhja-Hiinas tugevnes rahvuslik vabastusliikumine päev-päevalt. Elanikkonna laiade hulkade poolehoid kaldus Kantoni valitsuse kui imperialistivastase võitluse keskuse poole.

1924.a. sügisel kuulutas üks Põhja-Hiina kindralitest Fõng Jui-sjang ennast Sun Jat-seni pooldajaks ning oma armee rahvaarmeeks. Purustanud militarist Vu Pei-fu sõjaväed vallutas ta Pekingi ja kutsus sinna Sun Jat-seni valitsusvõimu organiseerimiseks. Rahvas tervitas Sun Jat-seni sõitu Pekingisse. Sõidu tagajärjel aga haigestus Sun Jat-sen ja suri 1925.a. Kuigi ta polnud kommunist, oli ta hiina tulihingeline patrioot ja võitleja, kes oma testamendis pärandas Kuomintangile nõuded tugevdada sõp-rust Nõukogude Liiduga, töötada koos Hiina kommunistidega ning tugineda massidele.

Alates 1924.a. muutus rahvuslik-vabastusliikumine järjest ulatuslikumaks. Revolutsiooni kandvaiks jõududeks olid töölised ja talupojad. 1925.a. puhkesid ulatus-

likud streigid. Tsin^{ts}daos, Jaapani tekstiilivabrikuis kestis streik üle kuu.

Šanghai kommunistide poolt organiseeritud ja juhitud streik kestis kolm kuud. Streigi mahasurumiseks astusid tegevusse jaapani ja inglise politseisalgad. Imperialistid hakkasid tundma hirmu kasvava töölisliikumise ees.

Relvastamata streikijate tulistamine kutsus Hiina töölistes esile suure protestilaine. Tõusid võitlusele Hongkongi meremehed ja sadamatöölised. Imperialistid võtsid tarvitusele kuulipildujad, paljud demonstrantidest tapeti. Hiina Kommunistliku Partei juhtimisel organiseeriti grandioosne protestistreik ja Hongkongi boikotteerimine. Elu linnas jäi soiku, kõik tööd sadamas katkesid. Streikijad lahkusid linnast ning läksid Kantonisse. Hongkongi-Kantoni streik kestis 16 kuud ning oli imperialistidele tõsiseks majanduslikuks ja poliitiliseks löögiks.

1926.a. algul aktiviseerisid imperialistlikud riigid võitlust Hiinas areneva revolutsiooni vastu. Jaapanlased teostasid Põhja-Hiinas kalaaletunge Fõng Jui-sjangi rahvaarmee üksustele ning tõrjusid need Pekingist läände.

Jaapani relvastatud vahelesegamine rahvuslikku vastustusvõitlusesse oli tõendiks, et reaktsioon alustab pealetungi. Hiina suurvõim ja parempoolsed kuomintanglased suhtusid kasvavasse rahvavabastusliikumisse samuti vaenulikult. 20.märtsil 1926.a., kasutades tekkinud olukorda, tegid parempoolsed kuomintanglased eesotsas Tšžang Kai-šiga katsed teostada kontrrevolutsiooniline riigipööre. See oli Tsžang Kai-ši esimeseks suuremaks

kontrrevolutsiooniliseks väljaastumiseks. Ta tõi Kantonnisse temale ustavad väed ja hakkas arreteerima kommuniste. Seekordne katse revolutsiooni taltsutada aga ei õnnestunud. Tšang Kai-ši oli sunnitud taganema ning Kuomintangi ja Kommunistliku Partei vaheline ühisrinne säilitati.¹⁾

Seoses 20.märtsi sündmustega parempoolsete mõju Kuomintangis kasvas, kuid kodanlus ei omanud siiski veel küllalt jõude, et kommunistidest lõplikult lahku löüa.

Paljudes provintssides jätkusid militaristide omavalhised kodusõjad. Võitlused Hunani provintsis löid 1926.a. suvel Kantoni valitsusele soodsa olukorra alustada võitlust kogu Hiina ühendamise eest. Ühendamisest olid huvitatud nii rahvuslik kodanlus kui ka töörahvahulgad. Kodanlus nägi ühtses Hiinas soodsaid võimalusi kapitali kasvuks, kuna töölised eesotsas kommunistidega kogesid, et ainult ühtne Hiina võis saavutada vabaduse ja sõltumatuse.

Võitluse organiseerijaks oli Kantoni valitsus. Moodustati revolutsiooniline rahvaarmee. Revolutsioonilise rahvaarmee väejuhtide ja komissaride hulgas oli ka kommuniste, kuid valdav enamik juhtivast koosseisust olid kuomintanglased.²⁾

Hiina ühendamise eesmärgil otsustas Kantoni valitsus ette võtta sõjaretke Hiina põhjapoolsetel aladel sealsete

¹⁾ V. Nikiforov, G. Erenburg, M. Jurjev, Rahvarevolutsioon Hiinas, Tallinn, 1952, lk. 16-17.

²⁾ V. Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk. 17.

reaktsiooniliste jõudude vastu. Hiina Kommunistlik Partei nägi selles rahvuslik-revolutsioonilist õiglast võitlust. ja võttis sõjaretke ettevalmistamisest aktiivselt osa. Kantoni valitsuse poolt orgniseeritud Põhja sõjaretk omas revolutsiooni edaspidises arengus esmajärgulist tähtsust. Sõjaretkel saavutati suuri võite. Teiste tähtsate keskuste hulgas, mida vabastati oli ka linnadekolmik - Hankou, Hanjang ja Vušangi, mis kandsid ühist nimetust Vuhän ning sinna asus 1927.a. rahvuslik-revolutsiooniline Kantoni valitsus.

Revolutsioonilise armee võidud olid tingitud sõja rahvuslik vabastuslikust iseloomust. Igal pool, kuhu saabus revolutsiooniline rahvaarmee, tõusis suur massilise liikumiselaine. Kõikjal tekkis mitmesuguseid massiorganisatsioone. Talupojad hakkasid esitama mõisnikele nõudmisi rendimaksu alandamiseks, töölised nõudsid tööpäeva lühendamist ning töötasu tõstmist. Vabastatud territooriumil viidi ellu demokraatlik kord. Kehtestati kodanlikud vabadused. *lõnga üldine vägevus*

Rahvuslik-vabastusliikumise hoog oli niivõrd tugev, et välisimperialistid olid sunnitud manööverdama. Läbi rääkimiste ja lubadustega mõningaiks järeleandmisteks püüdsid nad Kuomintangi lepitada, seejuures kindlalt arvestades Tšang Kai-ši toetust.

Kujunes välja kaks keskust: Vuhän, kuhu siirdus rahvuslik valitsus, kelle ümber hakkasid koonduma kogu Hiina revolutsioonilised jõud ja Nantšangi linn, kus asus Tsxang Kai-ši staap. Siin toimus löögi ettevalmistamine hiina proletariaadile.

Revolutsioonilise rahvusarvee sõjalised edusammud jätkusid. 1927.a. märtsis haaras Šanghai relvastatud proletariaat linna oma kätte, sinna jõudsid ka revolutsioonilise rahvaarmee väeosad. Jatkus edukas pealetung Nankingile, kust militaristid sunniti põgenema.

Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa imperialistid nägid, et nende positsioonid Hiinas löövad kõikuma ning asusid avaliku interventsiooni teele. Taganevad militaristid teostasid Nankingis enne põgenemist välismaalaste tapmisi. Haarates kinni sellest asjaolust andis Ameerika Ühendriikide ja Inglise sõjalaevade juhtkond käsu avada tuli Nankingile, haavatuid ja tapetuid oli üle 1000-de. Edasi esitasid imperialistlikud riigid Vuhhani rahvuslikule valitsusele noodi pannes temale vastutuse röövimise ja tapmise eest Nankingis enne rahvaarmee sissetungi.

Välisriikide vahelesegamine oli signaaliks Hiina reaktsioonilisele kodanlusele. 12.aprillil 1927.a. teostas Tšang Kai-ši Šanghais ja Nankingis riigipöörde. Ta andis käsu tulistada demonstrante, toimusid kommunistide arreteerimised ja tapmised. Parempoolsed kuomintanglased moodustasid Nankingis reaktsioonilise valitsuse eesotsas Tšang Kai-šiga.

Seega eraldus revolutsioonist hiina rahvuslik kodanlus ning läks kokkuleppele välisimperialistidega. Selle põhjuseks olid revolutsiooni võimas hoog ühelt poolt ja imperialistide surve Šanghais teiselt poolt, mis paiskas rahvusliku kodanluse kontrrevolutsiooni leeri.¹⁾

¹⁾J.V.Stalin, Teosed, 9.kd., (Tallinn 1949), lk.217.

Ainsaks revolutsiooniliseks keskuseks Hiinas sel etapil jäi Vuhhan. Vuhhani valitsusse kuulusid vasakpoolsed Kuomintanglased, väikekodanluse ja kodanliku intelligentsi esindajad. Kommunistlikul Parteil oli Vuhhani valitsuses vaid kaks esindajat.

Linnades, mis olid Vuhhani valitsuse võimu all, tugevenes töölisliikumine. Eriti suure ulatuse võttis aga maal agraarrevolutsioon. Püstitati nõudmised konfiskeerida mõisamaad ning mitmes rajoonis asuti ise nende nõudmiste teostamisele.

Hiina Kommunistlik Partei, kelle eesotsas seisis sel ajal parempoolne oportunist Tšen Tu-sju ei kasutanud olukorda talurahvahulkade liitmiseks revolutsiooniga, vaid vastupidi, takistas massilist liikumist tööliste ja talupoegade hulgas. Vuhhani armee üksikud reaktsioonilised kindralid alustasid kontrrevolutsioonilise pöörde organiseerimist. Vuhhani valitsus, hirmutatud massilisest töölisliikumise kasvust, kaldus ikka enam ja enam avaliku reaktsiooni poole.¹⁾

Mao Tse-dung ja rida teisi kommuniste pidas võitlust Kuomintangi oportunistliku joone vastu. Mitte soovides võtta endale vastutust reaktsiooni kuritahtlike sepitsuste eest, kutsus Kommunistlik Partei 4. juulil 1927. a. oma esindajad Vuhhani valitsusest ära.

Samal ajal kommunistid aga teatasid, et jäävad edasi Kuomintangi ning toetavad Vuhhani valitsust tõeliselt re-

1)

Г.Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.274.

volutsioonilistes üritustes. Vähesed pahempoolsed kuomintanglased toetasid kommunistide seisukohti. Enamus liidreist aga asus ühisrinde lõhkumisele. Juuli lõpul teatas Kuomintangi Kesktäitevkomitee ametlikult oma lahkulöömisest kommunistlikust parteist.

Hiina Kommunistlik Partei kutsus rahvahulki üles päästma revolutsiooni saavutusi.

1.aug. 1927.a. tõusis Nantšangis üles revolutsioonilise rahvusarmee kaks üksust, nad hõivasid linna ja organiseerisid revolutsioonilise komitee. 1.aug. oli Hiina rahvaarmee sünnipäevaks, sest need ülestõusnud väeüksused said hiljem Hiina Punaarmee tuumikuks ja sellest kujunes Hiina Rahvavabastusarmee. Ülestõusnud olid sunnitud teistest linnadest saabuvate Kuomintangi vägede eest taanduma ning suunduma lõunasse. Novembris 1927.a. moodustati Lõuna-Hiinas Tsanganšani mägedes Mao Tse-dungi poolt esimene töölis- ja talurahva valitsus.

Silmapaistvaks revolutsioonisaavutuseks oli nõukogude võimu kehtestamine Kantonis. 1927.a. detsembris, Nõukogude Kantoni vastu astusid välja peaaegu kõik imperialistlikud riigid. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Jaapani merevägede toetusel läks Kuomintang üldisele pealetungile ning ülestõus suruti maha. Reaktsioon õiendas julmalt arveid ülestõusnutega. Paljud tööliklassi juhtidest tapeti ning tuhandeid töölisi heideti vanglasse.¹⁾

Jõudude ülekaal oli reaktsiooni poolel. Välisimperialistide interventsioon koos hiina kodanlusega, kes reetis

1) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, lk.284.

töölisklassi, suutis lämmatada rahvavabastusliikumise, kuid tähtis oli see fakt, et I revolutsiooniline kodusõda a. 1924-1927 "äratas sajanditepikkusest unest ja pani liikuma sadu miljoneid ekspluateeritud ja tõhutuid, et ta lõplikult paljastas kindralite kliki kontrrevolutsioonilisuse, rebis maski maha kontrrevolutsiooni kuomintanglikelt teenriteelt, tugevdas Hiina Kommunistliku Partei autoriteeti rahva hulgas ja äratas uusi lootusi rõhutute klasside miljonite keskel kolooniates."¹⁾

Alates 1928.a. laiendas kontrrevolutsiooniline Kuomintangi valitsus oma võimu vormiliselt kogu Hiina territooriumile. Kehtestati Kuomintangi üheparteiline diktaatuur. Valitsuse eesotsas seisis Tšjang Kai-ši, kelle diktaatorlik režiim oli suunatud poolkoloniaalse ja poolfeodaalse korra säilitamisele Hiinas. Tegelikult hõlmas Nankingi valitsuse võim ainult 5 provintsi Jangtse jõe alamjooksul. Paljudes provintsidetes toimus militaristlike kildkondade või üksikute militaristide omavaheline võitlus võimu pärast pidevalt.

Eksisteeris edasi ka tööliste ja talurahva revolutsiooniline võim, mille organiseeris Mao Tse-dung. Hiina Kommunistlik Partei jätkas ka kõige julmema terrori tingimustes võitlust Hiina rahvusliku sõltumatuse ja demokraatia eest. Ta tugevdas tulevase revolutsioonilise armee tuumikut, organiseeris ja kaitses esimesi töölis- ja talurahva võimu piirkondi - revolutsiooni arendamise baase.

¹⁾ J.V. Stalin, Teosed, 9.kd., lk.331.

1930.a. algul kasvas Hiina tööstuskeskustes streigi-
liikumine. Töölisklass hakkas toibuma üleelatud kaotus-
test. Kommunistlik Partei, olles uuendanud oma juhtkonna,
asendanud parempoolsed oportunistid kommunistidega ja
taastanud kuomintangliku reaktsiooni poolt purustatud or-
ganisatsioonid, asub uue revolutsioonilise tõusu etteotsa.

Revolutsiooniline tõus Hiinas oli seotud ka 1929.a.
alanud ülemaailmse majanduskriisiga, mis haaras ka Hiinat.
Põllumajanduskaupade hinnad langesid. Hakati sulgema vab-
rikuid ja tehaseid. Kasvas tööpuudus.

Kasvav töölisliikumine tööstuskeskustes aitas kaasa
revolutsiooni baaside tugevnemisele, tugevnes Punaarmee.
Samal ajal agas intensiivistusid kuomintanglike kindrali-
te omavahelised kodusõjad ning süvenes Tšjan Kai-ši kliki
võimu all oleva Hiina laostumine.

Hiina lõhestatus oli kasuks imperialistidele. Kasu-
tades soodsat rahvusvahelist olukorda - ülemaailmset ma-
janduskriisi, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prant-
susmaa toetust ning Hiina nõrkust alustas Jaapan 1931.a.
Mandžuuria vallutamist.

Mandžuuria võimud, samuti ka kontrrevolutsiooniline
Nankingi valitsus, ei osutanud jaapani vallutajaile vastu-
panu. Alistanud kerge vaevaga Mandžuuria, otsustasid jaa-
pani imperialistid asuda kogu Hiina vallutamisele. Jaapa-
ni sissetung Hiinasse ei kohanud imperialistlike riikide
vastutegevust. Nad hoidsid kinni mittevaheseisepoliit-
tikast, et siis hiljem sõjast nõrgestatud vastastele ette
dikteerida omad nõudmised.

Hiina Kommunistlik Partei kutsus rahvast üles vastu-panu osutamisele jaapani imperialistidele. Hiina töölis- ja talurahva võim kindlustus peamiselt põllumajandusra-joonides, sest peaaegu kõigis tähtsamais linnades võimut- sesid välisimperialistid ning nende positsioonid olid seal tugevamad kui maarajoonides.

30-ndate aastate algul eksisteeris Hiinas 6 enamvä- hem püsivat revolutsiooni baasi. Tähtsaim neist oli Kesk- piirkond Tsjaangsi provintsi kaguosas, kuid nende piir- kondade territoorium muutus pidevalt, sest kuomintangi reaktsioon ei lakanud neid ründamast.

7.nov. 1931.a. avati Keskpiirkonnas I Töölis- ja ta- lurahva deputaatide kongress. Kongress võttis vastu Töö- lis- ja talurahva vabariigi I konstitutsiooni ja rea sea- dusi - maaseadus, tööseadus, majanduspoliitika teesid jt. Kongress valis ka kõiki revolutsiooni baase haarava Töölis- ja Talurahva Vabariigi Keskvalitsuse eesotsas Mao Tse-dungiga.

Töölis- ja talurahva võim asus laostunud põllumajan- duse korrastamisele, asuti niisutuskanalite, paisude ja tammide parandamisele. Talupoegadele anti maad, samuti va- rustati neid seemne ja väetisega. Tööseaduse alusel keh- testati 8-tunnine tööpäev. Töötasu alal võrdsustati nai- sed meestega, kuna laste töö keelati.

Majanduspoliitika teesides nähti ette välismaiste ka- pitalistide ettevõtete natsionaliseerimine, kuna hiina et- tevõtted jäid nende omanike kätte. Kõik endised maksud tü- histati, seati sisse ühtne progressiivne tulumaks, millest

kehvikud olid vabastatud, samal põhimõttel kehtestati ka ühtne tööstusmaks. Rajati tööliste ja talupoegade pank.

Samal ajal Jaapani imperialistid jätkasid agressiooni Põhja-Hiinas. Tänu Kuomintangi reetlikkusele võimaldus neil uue riigi - Mandžukuo rajamine. Mais 1933.a. sõlmis Kuomintangi valitsus Jaapaniga reeturliku kokkuleppe, mille alusel sai Jaapan suure, peaaegu Pekingini ulatuva territooriumi Põhja-Hiinas.

Jaapani agressiooni tugevnemine paiskas jaapani vastasesse liikumisse kõige laiemad rahvakihid: poliitika- ja ühiskonnategelased, teadlased ja kirjanikud ning rahvuslikkoodanlus. - Kõik nõudsid vastupanu organiseerimist jaapani vallutajatele. Jaapanivastasesse liikumisse astusid ka kommunistide poolt organiseeritud talupoegade partisaaniüksused.

Hiina Kommunistliku Partei poliitika jaapani agressiooni suhtes oli selge ja järjekindel. Hiina Töölis- ja talurahva valitsus kuulutas juba Jaapani sissetungi alguses sõja agressioonile. Samal ajal Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee tegi Nankingi valitsusele ettepaneku lõpetada kodusõda, kehtestada Hiinas rahu ja suunata ühendatud jõud võitlusse jaapanlastega. Sellise poliitika dikteeris kommunistidele hiigelsuur hädaoht, mis ähvardas hiina rahvast, kuid Kuomintangi juhtkond lükkas tagasi kõik Kommunistliku Partei ettepanekud ning jätkas võitlust Punaarmeeaga.

Kuomintangi ulatuslikem sõjaretk revolutsiooni baaside vastu algas 1933.a. oktoobris. Seda olid aktiivselt

aidanud ette valmistada Ameerika, jaapani ja inglise imperialistid.

Terve aasta panid Punaarmee väeüksused vastu kuomintanglaste ägedaile rünnakuile, siis aga otsustas Punaarmee juhtkond armee üle viia maa loodeossa, sest vaenlasel oli suur arvuline ja tehniline ülekaal. Samuti olid loodes soodsamad võimalused organiseerida vabastusvõitlust jaapani vallutajate vastu. See Loode-retk kujunes kange-
laslikuks rännakuks, kus Punaarmeel tuli veristes lahingutes endale teed murda.

1937.a. kujunes uueks revolutsiooni baasiks Šensi, Kansu ja Ningsja rajoon, pealinnaks sai Janan. Seega kõigest raskustest ja takistustest hoolimata kindlustus Töölis- ja talurahva võim Hiina territooriumil. Rännaku läbi teinud Punaarmee üksustest organiseeriti kuulus 8. revolutsiooniline rahvaarmee Tšu Te juhtimisel. Kagu-Hiinasse jäid aga partisaniüksused ning neist kujunes hiljem uus 4. revolutsiooniline rahvaarmee.

Teine revolutsiooniline kodusõda a.1927-1936 oli hiina rahva vabastussõjas tähtsaks perioodiks. Neil aastail toimus HKP puhastamine pahempoolseist ja parempoolseist oportunistidest. Tugevdati Punaarmeed, rajati revolutsioonilised baasid pannes aluse rahvademokraatlikule diktatuurile.¹⁾ Loodi üldrahvalik rinne võitluseks Jaapani imperialistide vastu.

Tähtsat kohta hiina rahvusliku vabastusvõitluse aja-

¹⁾ ECG, T.21, lk. 233.

loos omab vabastussõda jaapani imperialismi vastu aastail 1937-1945. *komunistid!*

Algas II Maailmasõda. Jaapanit valitsevad fašistlikud ringkonnad olid üheks sõjasüütajaks. Nad alustasid sõda Hiina vastu. Jaapani imperialistid paiskasid Hiinasse suuri sõjajõude ning alustasid pealetungi Peipingile ja Šanghaile. Pealöögi sõja esimesel perioodil andsid nad Põhja-Hiinas.

Jaapani kätte langesisid tähtsad strateegilised punktid.

Ameerika Ühendriigid varustasid Jaapanit nafta, värviliste metallide jt. sõjaks vajalike materjalidega.

Arvestades olukorda, oli Kuomintangi juhtkond sunnitud minema kokkuleppele kommunistliku parteiga ühise jaapanivastase rinde loomiseks. See kokkulepe sõlmiti septembris 1937.a. Kommunistid tegid suuri järelandmisi. Hiina Punaarmee peajõud reorganiseeriti 8-ndaks revolutsiooniliseks rahvaarmeeks. Hiina viimati mainitud revolutsiooni nimetati ümber Eripiirkonnaks, mis tunnustas Hiina keskvalitsuse võimu. Kuomintang kohustus võitlema Jaapaniga kuni võiduni ning demokratiseerima Hiina riiklikku korraldust. Tegelikult jatkas Kuomintang oma rahvavaenulikku poliitikat ning loobus siiski ulatuslikuma vastupanu organiseerimisest jaapanlastele.

Jaapanlastele tõelise vastupanu organiseerijaks sai Hiina Kommunistlik Partei ja tema käsutuses olevad väeüksused, kuid kommunistlik partei ei leidnud selleks vajalikku toetust kuomintanglikult valitsuselt. Nendes tingi-

mustes õnnestus jaapanlastel aastail 1937-1938 vallutada kõik Hiina tähtsamad linnad.

1930-ndate aastate lõpp ja 40-ndate aastate algus märgistab suuri muudatusi rahvusvahelises olukorras, mis avaldas olulist mõju ka Hiina-Jaapani vahelisele võitlusele. 1939.a. vallandas hitlerlik Saksamaa II Maailmasõja ja 1941.a. alustasid saksa fašistid rünnakut Nõukogude Liidu vastu. Sellises olukorras tihendas Jaapan oma liidusidemeid Saksamaa ja Itaaliaga ning 1941.a. detsembris vallandas sõja Vaiksel ookeanil Põhja-Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Hollandi vastu, et panna alus Jaapani suurele koloniaalriigile.

Seoses uute võitlustega Jaapani surve Hiinale nõrgenes ning alles 1944.a. kevadel alustasid nad suuremat pealetungi Kuomintangi armeele. Jaapanlastel oli edu. Kuomintangi väed sunniti põgenema algul Hunani provintsis ning ühendati Jaapani Põhja-Hiina rinne Jaapani Kesk-Hiina rindega lühemal ja sirgemal joonel.

Jaapanlased jätkasid pealetungi järgnevalt Lõuna-Hiinas. Nad vallutasid Tšangsa linna ja ühendasid oma rinded Kesk- ja Lõuna-Hiinas. Jaapanlaste käes oli kogu raudteeliin, mis läbis Hiinat Peipingist Kantonini. Hiina kõige tihedamalt rahvastatud ja majanduslikult kõige arenenum osa oli ära lõigatud tolleaegsest kuomintangliku Hiina pealinnast Tšungtsingist.

1944.a. detsembri algul jõudsid jaapani väed Guitsou provintsi, kus jaapani juhtkond otsustas pealetungi peatada, arvates, et saavutatud edusammud on küllaldased, et sundida Kuomintangi kapituleeruma.

1944.a. sündmused näitasid hiina rahvale ja kogu maailmale Kuomintangi sõjalist ja moraalset pankrotti. Olukord rindel kutsus Hiina laiades rahvahulkades esile suure rahulolematuse Kuomintangi poliitika vastu. Seoses maal valitseva olukorraga aktiveerus ka rahvusliku kodanluse ja linna-väikekodanluse gruppide tegevus. Need rühmitused kritiseerisid Kuomintangi ning nõudsid demokraatlikke reforme. Kuomintangi rahvavaenulik poliitika tõukas Hiina demokraatlike jõudude rahvusliku kodanluse toetamisele.

Aprillis 1945.a. toimus Hiina Kommunistliku Partei VII kongress, mis suunas parteid võitlusele Hiina edaspidise rahuliku demokraatliku arengu eest. Kongress püstitas ülesanded: lõpetada võidukalt sõda jaapani imperialismiga, likvideerida Kuomintangi ainuparteiline valitsus ning asendada see koalitsioonivalitsusega, anda rahvale kodanlikud vabadused, reorganiseerida armeed ning viia läbi agraarsed ümberkorraldused maal.¹⁾

^{Jalle}
Kaasaegne rahvusvaheline olukord seoses Nõukogude Liidu positsioonide tugevnemisega, samuti ka Hiina Kommunistliku Partei autoriteedi hiiglaslik kasv sundis Tšjang Kai-šid manööverdama.

Augustis 1945.a. tegi Kuomintangi valitsus kommunistliku partei juhtidele ettepaneku asuda läbirääkimistele poliitiliste küsimuste arutamiseks. Tegelikult püüdis ta sel teel võita aega, et paremini ette valmistada peale-

1)

A.M. Дубинский, Китай, лк. 85. Москва, 1956

tungi Hiina vabastatud piirkondadele.

Hiina Kommunistlik Partei, lähtudes rahva huvidest ära hoida kodusõja puhkemine ning taotledes maa demokratiseerimist, nõustus läbirääkimistega.

1945.a. augustis sõitis Hiina Kommunistliku Partei delegatsioon eesotsas Mao Tse-dungiga Tšungkingi, kus toimusid läbirääkimised. 25.augustil avaldati Hiina Kommunistliku Partei deklaratsioon põhimistest poliitilistest ülesannetest maa demokratiseerimiseks. Esitatud tingimused olid: tunnustada keskvalitsuse poolt vabastatud piirkondade rahvavõimuorganeid, viivitamatult reorganiseerida Hiina relvastatud jõud, legaliseerida kõik poliitilised parteid Hiinas.

Deklaratsioon näitas, et tähtsaimaks eelseisvaks ülesandeks on Hiina sisemise ühtsuse kindlustamine ja maa demokratiseerimine. Deklaratsioon rõhutas, et vaja on parandada rahvamasside elutingimusi, üles ehitada vaba sõltumatu Hiina koostöös Nõukogude Liidu ning kõigi teiste rahuarmastavate rahvastega.¹⁾

10.oktoobril avaldati kommünikee läbirääkimiste tulemustest. Sellest nähtub, et oli saavutatud kokkulepe mitmes küsimuses. Muuhulgas otsustati luua Poliitiline Konsultatiivnõukogu kõigi parteide esindajate, samuti parteitute ühiskonnategelaste osavõtul nende küsimuste arutamiseks, milles kokkulepet ei saavutatud.

Reetlik Kuomintang ei kavatsenudki täita vastuvõetud otsuseid. Toetudes oma välisimperialistidest peremeestele

1) БСЭ, Т.21, 1К. 238.

tugevdasid kuomintanglikud sõjaväed oma kallaletunge 8. ja uue 4. armee osadele ning partisaniüksustele. Hiina rahvas, veel mitte lõpetanud sõda Jaapaniga, astus juba kodusõtta.

II Maailmasõda, mille alustasid fašistlikud agressorid lähenes lõpule. Nõukogude Armeed sundis hitlerliku Saksamaa kapituleeruma. Et kiirendada rahu saabumist kogu maailmas ning likvideerida hädaohtlik agressor Kaug-Idas, alustas Nõukogude Liit 9. aug. 1945. a. sõda Jaapani imperialistide vastu.

Nõukogude Armeed sisenes Hiina territooriumile ning otsustavalt lahingulis purustas Jaapani armee peajõud - Kvantungi armee, mis asus Mandžuurias. Mandžuuria oli vabastatud 14 aastat kestnud Jaapani imperialistide võimutsemisest.

Samaaegselt nõukogude vägede pealetungiga alustasid ka 8. ja uus 4. armee üldpealetungi Jaapani agressori lõplikuks purustamiseks. 8. ja uus 4. armee vabastasid Jaapani okupatsioonist peaaegu kogu Põhja-Hiina ning osa Kesk-Hiinast.¹⁾

Nõukogude armee võidukas tegevus Hiina vabastamisel Jaapani imperialismist põhjustas Nõukogude Liidu autoriteedi tohutut kasvu Hiinas, mistõttu Tšjang Kai-ši valitsus oligi sunnitud sõlmima kokkuleppe Nõukogude Liiduga.

14. augustil kirjutati Moskvas alla Nõukogude-Hiina sõpruse- ja liidulepingule 30 aastaks. Allakirjutanud kohustusid mitte osa võtma koalitsioonidest, mis on suunatud

1)

BC9, T.21, lk. 237.

uhe lepinguosalise vastu. Samal ajal kirjutati alla ka otsusele Ida-Hiina ja Lõuna-Mandzuuria raudteede kasutamise kohta, samuti Dalni sadamalinna ja Port-Arturi kindluse kohta.

2.sept. 1945.a. imperialistlik Jaapan kapituleerus. Hiina rahva rahvuslik-vabastussõda jaapani imperialismi vastu oli võidukalt lõppenud. Kommunistliku partei osa võitluse juhtimisel ja organiseerimisel oli võrreldes sõja algaastatega tohutult kasvanud. Sõja algul, 1937.a. oli Hiina Kommunistlikus Parteis 40 000 liiget. Sõja lõpuks olid parteiread kasvanud kuni 1 210 000 liikmeni.¹⁾

8. ja uus 4. armee, milledest hiljem moodustati Hiina Rahvavabastusarmee koosnesid 1937.a. kokku ligi 90 000 võitlejast, kuid 1945.a. koosnes vabastusarmee koos maakaitsevägega ning partisanidega juba 2 700 000 võitlejast.²⁾

1945.a. oli Hiinas juba 19 suurt vabastatud piirkonda üldpindalaga 950 000 km². Vabastatud piirkondade pealinnaks oli Janani linn.³⁾

Rahvusliku vabastussõja vältel valmistati vabastatud rajoonides ette partei-, administratiiv- ja sõjaväelist kaadrit. Kerkisid esile uued silmapaistvad väejuhid Tšu Te, Põng Te-huei jt.

Võitluses jaapani agressoriga kasvas rahvahulkade teadlikkus võitluse vajadusest kuomintangliku reaktsiooniga, kes esindasid poolfeodaalset mõisnikkonda ja kompra-

1) БСЭ, Т.21, lk. 328.

2) Samas.

3) Samas, lk.238.

toorset kodanlust. Paljud Kuomintangi liidrid omasid isegi otseseid sidemeid jaapani imperialistidega.¹⁾ Reaktsionääride juhtkond, silmas pidades isiklikke kasumeid, rikastus tehingutest välismaa imperialistidega. Elanikkonna heaolu tõstmiseks ei võetud aga midagi ette. Hiina põllumajandus oli viidud äärmise languse olukorda. Vähenes järsult niisuguste tähtsate põllukultuuride produktsioon nagu riis, soojauba ja hirss. Hooletussejäänud kanalid ja tammid põhjustasid õnnetusi ning ikaldusi. Nii toimus Põhja- ja Läänerajoonides 1942.a. tammide korratuse tõttu 5 üleujutust, mille tagajärjel koguti vaid 30-40% saagist võrreldes 1940.aastaga.²⁾

Ülejõukäiv maarent, maksud Kuomintangi ametnikele, mõisnike suur omavoli põhjustas külades viletsuse ja nälja; teede ääres vedelesid nälginute laibad. Henanis keedeti ja söödi puukort, samal ajal kui Kuomintangi sõjaväed viisid külades läbi ulatuslikke toiduainete rekviitsioone, et varustada hiina rahva vastu võitlevat armeed.

Kuomintangi valitsuse ja mõisnike vägivald kutsus esile massilisi ülestõuse laostunud nälgivate talupoegade hulgas. 1943.a. näiteks toimusid Kuangsi ja Kuitšou provintsis suured ülestõusud, mis suruti veriselt maha sõjavägede ja lennukite abil.³⁾

1) А.М. Дубинский, Китай, lk. 78.

2) Samas, lk.79.

3) Samas, lk.80.

Suurmaaomanikud ja spekulandid koondasid oma kätte suuri tarbekaupade varusid, mida hiljem müüsid töötajaile edasi mitmekordse hinnaga.

Kaubanduses kehtestati riiklik monopol paljude esmajärguliste tarbekaupade üle. Riik ostis ettevõtjailt nende tooted madalate hindadega ning realiseeris tarbijaile mitu korda kõrgemate hindadega. Saadud tulu läks riigile, s.o. valitseva kliki "taskuisse". Kuomintangi võimu all oleval territooriumil tõusid esmajärguliste tarbeainete hinnad, nii, et kaubad muutusid töötajaile kättesaamatuiks.

Kuomintangi armee avaldas laostumise tundemärke: kuna armee väeüksused jaapanivastases võitluses paiknesid peamiselt "vaiksetes rindelõikudes", arendasid Kuomintangi mõisnikest kindralid laialdast kauplemist vastasega kasutades sõdureid kulidena kontrabandi ülerindejoone viimisel.¹⁾ Sagedased olid arusaamatused ohvitserkonna ja sõdurite vahel, suurenes deserteerumine.

Sõja lõpp imperialistliku Jaapaniga avas võimaluse kogu Hiina vabastamiseks Kuomintangi reaktsioonist, kuid vahele astusid Põhja-Ameerika Ühendriigid. Ameerika imperialistid kartsid kõige enam seda, et Hiina idaosas, mis seni oli okupeeritud jaapanlaste poolt, kehtestatakse tõeliselt demokraatlik kord. Nad võtsid tarvitusele kõik abinõud, et taastada pankrotiseerunud kuomintanglaste võimu Šanghais, Nankingis ja teistes linnades.

II Maailmasõja lõpus oli välja kujunenud kaks Hiinat. Demokraatlik Hiina, kes mehises võitluses jaapani agres-

1)

А.М. Дубинский, Китай, 1к. 82.

sorite ja kodumaise reaktsiooni vastu Hiina Kommunistliku Partei juhtimisel oli laienenud ja kindlustunud ja reaktsiooniline Kuomintanglik Hiina, kes oma välisimperialistidest peremeeste abiga kõiki jõude koondades püüdis purustada rahva revolutsioonilisi saavutusi.

III R E V O L U T S I O O N I L I N E
K O D U S Õ D A A. 1 9 4 5 - 1 9 4 7 .

II Maailmasõja tulemusena toimusid rahvusvahelises olukorras suured muudatused. Purustati Saksa fašism ja Jaapani imperialism. Peamist osa nende purustamisel etendas Nõukogude Liit. Rahvademokraatlike riikide loomine Kesk- ja Kagu-Euroopas andis tõuke rahvuslik-vabastusliikumise kasvule koloniaal- ja sõltuvates maades. Toimus jõudude ümberpaigutamine kahe süsteemi - sotsialistliku ja kapitalistliku vahel sotsialistliku süsteemi kasuks.

Nõukogude Liidu edasine poliitika on suunatud kindla rahu ja rahvaste julgeoleku loomisele kogu maailmas. On tekkinud võimas antiimperialistlike demokraatlike riikide leer eesotsas Nõukogude Liiduga ning nende võitlust rahu ja sõpruse eest toetavad miljonid lihtsad inimesed kogu maailmas.

Hoopis teistsugused eesmärgid püstitasid endile imperialistlikud riigid - Inglismaa, Ameerika Ühendriigid jt.

Kogu sõja vältel Inglise ja Ameerika Ühendriikide reaktsioonilised ringkonnad rikkudes liitlaskohustusi

ajasid nurja teise rinde loomise. Sõja lõpul asusid Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia-maade vahetusse lähedusse rajama mere-, sõja- ja lennubaase ning ähvardasid uue sõjaga. Kolooniates ning sõltuvates maades asuti relvadega purustama rahvaste vabaduspüüdu.

Eriti suurt tähelepanu osutasid ameerika imperialistid Hiinale, kus sõja perioodil olid toimunud suured muudatused. Demokraatlikud jõud olid tugevnenud ning välismaa imperialistidel, hiina mõisnikel ja kapitalistidel polnud võimalik valitseda enam endist viisi.

Hiina kommunistliku partei ja kogu rahva ees seisis ülesanne rahvarevolutsioon lõpule viia. Pikad võitlusaastad reaktsioonilise Kuomintangiga ja sõda Jaapani imperialismiga oli demokraatlike jõude karastanud ning tugevdanud, olid kasvanud revolutsioonilise armee relvastatud jõud.

Enamikul Hiina territooriumist võimutses reaktsioonilise Kuomintangi diktatuur, kes viis rahva vastu viletsusele ja näljale. Kuomintang seadis endale ülesandeks Hiina demokraatlike jõudude purustamise, kuid sõja lõppedes polnud nad võimelised alustama avalikku kodusõda, selleks ei jatkunud ei relvi ega raha. Et võita aega jõudude koondamiseks alustas Kuomintang läbirääkimisi Hiina Kommunistliku Parteiga. Oktoobris 1945.a., nagu eespool märgitud, avaldati ühine kommünikee, kus lepiti kokku kodusõja katkestamises ja koalitsioonivalitsuse loomises, kuid Kuomintangi valitsus ei kavatsenudki täita kokkuleppe tingimusi, vaid jatkas aktiivset ettevalmis-

tumist üldiseks rünnakuks vabastatud piirkondadele. Oma rahvavaenuliku poliitika teostamisel lootis Kuomintang peamiselt ameerika imperialistide abile.

Ameerika imperialism, kes juba II Maailmasõja ajal nägi Kuomintangi valitsuses soodsat vahendit kogu Hiina koloniaalseks orjastamiseks, asus nüüd otseselt kodusõja õhutamisele.

Ettekäändega, kiirendada Jaapani vägede desarmeerimist, alustasid ameerika imperialistid relvastatud, interventsiooni Hiinas. Ameerika Ühendriikide merevägi tugevdatud tankide, kahurite ja lennukitega võttis oma kontrolli alla tähtsamad võtmepositsioonid Põhja-Hiinas vabastatud rajoonide naabruses.¹⁾

Kapituleeruvaile Jaapani vägedele anti käsk avaldada vastupanu Rahvavabastusarmeele ning kapituleeruda vaid Kuomintangi vägedele, samuti anda neile üle relvad ja muu sõjavavarustus.

Ameerika "abi", mida Hiina sai võitluseks jaapanlastega oli tühine võrreldes relvade ja muu sõjamaterjaliga, mida anti Kuomintangi valitsusele võitluseks revolutsiooniliste jõududega Hiinas. Nelja kuu jooksul said Hiina reaktsioonilised jõud Ameerika Ühendriikidelt enam toetust kui kogu sõja kestel jaapani imperialistidega. Nii ulatus "ameerika abi" alates 31.dets. 1945.a. - 14.juunini 1946.a. 1 335 632 000 dollarini, aga ajavahemikus 11.märtsist, 1941.a. kuni 31.detsembrini 1945.a. anti Hiinale vaid 631 000 000 dollarit.²⁾

1)

Международные отношения..., lk. 651.

2)

Известия, 14. июля 1946.

Ameerika Ühendriikide relvastatud interventsioon Hiinas kutsus esile teravaid proteste eesrindlike inimeste hulgas Ameerikas. 1945.a. novembris organiseerisid ameerika kommunistid New-Yorgis suure demonstratsiooni, kus esitasid valitsusele nõudmise katkestada Ameerika Ühendriikide relvastatud interventsioon Hiinas.¹⁾ Olukord Hiinas tekitas tõsist ärevust kogu maailma progressiivsete inimeste hulgas.

1945.a. oktoobris alustasid kuomintanglased ulatuslikku sõjalist tegevust vabastatud rajoonide vastu. Kuomintang oli koondanud sinna suured jõud - kuni 1 200 000 sõdurit.²⁾

Sõjategevus haaras ühe Hiina provintsi teise järel. Kuomintangi vägede reeturlik kallaletung kohtas kõikjal Rahvavabastusarmee kangelaslikku vastupanu. Kuomintangi väed kandsid suuri kaotusi. Täieliku lüüasaamisega lõppes Šansi-Suijuani-Tšahari kampaania. Ainult Šangdunis ja Lõuna-Mandžuurias oli Kuomintangi vägedel edu tänu ameeriklaste otsesele toetusele merelt.

1945.a. teisel poolel tugevnes Ameerika Ühendriikide reaktsiooniliste ringkondade õõnestustöö kolme suurriigi koostöö vastu. Arvestades aga Nõukogude Liidu jt. demokraatlike jõudude suurt autoriteeti ning maailma üldsuse arvamust nõustusid Ameerika Ühendriigid 1945.a. detsembris toimunud kolme suurriigi välisministrite nõu-

1) В.К. Попов, Провал агрессии США в Китае, 1к. 65. М. Госполитиздат 1955.

2) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.414.

pidamisel Moskvas arutama Hiina küsimust. Selle arutluse tulemusena otsustati teostada Hiina ühendamine rahvusliku demokraatliku valitsuse juhtimisel ning lõpetada kodusõda. Ühisel arutlusel kiideti heaks välisriikide mittevaheselesegamispoliitika Hiina siseasjadesse.¹⁾

Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu poolt avaldati ühine kokkulepe nende sõjavägede väljaviimisest Hiina territooriumilt.

Nõukogude Liit asus kohe vastuvõetud otsuse täitmisele. 1946.a. mais lahkusid Nõukogude Armeed väeüksused Hiina territooriumilt. Vastupidist poliitikat arendasid Ameerika Ühendriigid, nad ei kavatsenudki oma sõjavägesid Hiinast välja viia. Ameerika imperialistid püüdsid Kuomintangi verist diktatuuri esitleda rahvusvahelisel areenil Hiina demokraatliku valitsusena ning lähtudes sellest valesst jätkasid kodusõja õhutamist.

Moskva nõupidamise otsused ühelt poolt, Kuomintangi sõjaline ebaedu teiselt poolt oli põhjuseks, miks alustati uuesti läbirääkimisi Hiina Kommunistliku Partei ja Kuomintangi juhtkonna vahel. Need algasid detsembris, 1945.a. Tsungkingis.

10. jaanuaril anti Mao Tse-dungi ja Tšang Kai-ši nimel edasi käsk sõjategevuse lõpetamise kohta mõlemal poolel, samuti anti korraldus katkestada igasugune vägede edasiliikumine ja vabastatud rajoonide blokeerimine. Otsuse täideviimiseks loodi Kuomintangi, kommunistliku partei ja Ameerika Ühendriikide esindajast

1)

Правда, 28. декабря 1945.

komitee.¹⁾ Komitee ülesandeks oli ära hoida relvastatud kokkupõrkeid Kuomintangi ja Rahvavahastusarmee vägede vahel.

Otsus sõjategevuse lõpetamisest lõdvendas poliitilist pinevust maal ning lõi eeldused rahuliku ülesehitustöö arenguks Hiinas. Nüüd oli võimalik kokku kutsuda ka Poliitilise Konsultatiivnõukogu esimene istungjärk.

10. jaanuaril alustas Poliitiline Konsultatiivnõukogu oma tööd. Sellest võttis osa 38 delegaati. Jaguvus parteiliselt oli järgmine - 8 kuomintanglast, 7 kommunisti ja 2 Demokraatliku Liiga esindajat. Ülejäänud delegaadid esindasid teisi ühiskondlikke ja poliitilisi rühmitusi.²⁾

Parempoolsed kuomintanglased astusid avalikult välja koalitsioonivalitsuse loomise vastu. Kuomintang kasutas ähvardusi ja terrorit, et sundida teiste parteide esindajaid, samuti parteituid toetama Kuomintangi kliki poliitikat. Hiina Kommunistliku Partei järjekindel rahu- poliitika avaldas aga sügavat mõju kodanlikele rühmitustele, kes asusid toetama kommunistide ettepanekuid. 31. jaanuaril, 1946.a. võeti vastu otsus maa poliitiliseks ühendamiseks.³⁾

Kõrgeimaks riigivõimuorganiks pidi saama Riiginõukogu, milles pooled kohtadest kuulusid Kuomintangile, teine pool aga kommunistidele jt. parteide esindajatele.

1) Международные отношения..., lk.657.

2) I. Jermasov, Valgus Hiina kohal, Tallinn 1955, lk.339.

3) Известия, 9 февраля 1946.

Sõjavägi, vastuvõetud otsuse alusel, pidi alluma valitsusele ning enamus dēviisidest oleks kuulunud Kuomintangile. Edasi otsustati kokku kutsuda Hiina Rahvuskogu konstitutsiooni väljatöötamiseks.

Samal ajal jätkusid pidevalt Kuomintangi vägede rünnakud demokraatlikele piirkondadele.

Kuomintangi valitsus ajas alatult nurja kõigi Poliitilise Konsultatiivnõukogu otsuste täideviimise. Läbirääkimised olid Kuomintangile vaid manööver ajavõitmiseks, et koondada jõude uueks otsustavaks pealetungiks.

Poliitilise Konsultatiivnõukogu otsuste nurjaajamine näitas rahvale, et mitte ainustki rahvale kasuliku küsimust ei või otsustada koos imperialistide käsilaste - tšžankaišilastega.¹⁾ Seega "kokkulepe" kuomintanglastega oli Hiina kommunistidele suureks õppetunniks, näidates, et ainult võitlus võis vabastada suure hiina rahva. - Ei mingit kompromissi kuomintanglastega!

Poliitilise Konsultatiivnõukogu otsuste ignoreerimine paljastas kogu maailmale Kuomintangi tõeliselt rahvavaenulikk olemuse.

Poliitiline olukord järjest halvenes. Kuomintangi valitsuse organiseerimisel toimus nõukogudevastane demonstratsioon Tšunkingis, rünnati demokraatlike ajalehtede toimetusi jne.

Märtsis 1946.a. alustasid Kuomintangi väed sõjategevust Rahvavabastusarmee vastu Dunbeis. Dunbei oli va-

1)

Образование Китайской Народной республики, Документы и материалы, Госполитиздат, 1950.1к.8.

bastatud Nõukogude Armeed poolt. Elanikkond vabanenud Jaapani imperialistide ikkest alustas vaba ja õnneliku elu. Nõukogude väed aga evakueerusid ning nüüd ruttasid Kuomintanglased, et haarata provintsis võim. Hiina Kommunistlik Partei ja Rahvavabastusarmee juhtkond püüdis abistada siinset elanikkonda demokraatliku korra loomisel.¹⁾

Jõud olid ebavõrdsed. Kuomintanglasi toetasid ameerika laevastik ja lennukid ning just ameerika "abi" võimaldas Kuomintanglastel vallutada osa Dunbei provintsis. Vallutatud territooriumil tõstis pead reaktsioon.

Kuomintangi kogu tegevus oli suunatud Hiina Kommunistliku Partei ja Rahvavabastusarmee purustamiseks ning igasugused läbirääkimised olid asjatud. Ometi püüdis kommunistlik partei kasutada iga võimalust selleks, et peatada kodusõja laienemist.

1946.a. aprillis ja juunis jätkusid läbirääkimised Kuomintangi ja kommunistliku partei vahel. Kommunistid taotlesid sõjapidamise lõpetamist Dunbeis, vaherahu saavutati ainult juuni lõpuni, mil katkesid ka läbirääkimised, sest Kuomintang nõudis osa vabastatud rajoonide likvideerimist.²⁾

Samal ajal jätkas Kuomintang oma vägede sõjalist ettevalmistamist. Jätkus vägede ümberpaigutamine suureks sõjaks demokraatlike jõudude vastu. Ameerika imperialism laiendas interventsiooni Hiinas.

1) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, lk.424.

2) Samas, lk.427.

Hiina Kommunistlik Partei kutsus töötajaid võitlusele vabaduse ja sõltumatuse eest. Hiina kommunistide juhtimisel algas rahvas suurt ennastalgavat revolutsioonilist võitlust Kuomintangi vastu.

Tšjangkaišilaste valitsus murdis alatult 1946.a. jaanuaris allakirjutatud vaherahu kommunistliku partei ja Kuomintangi vahel, ei arvestanud Poliitilise Konsultatiivnõukogu otsuseid ning 1946.a. juulis alustas sõjategevust kogu riigis.

Kuomintangi valitsus eesotsas Tšjang Kai-šiga seadis oma eesmärgiks vana poolfeodaalse, poolkoloniaalse korra säilitamise ja kindlustamise püüdes juhtida Hiina ajaloolist arengut tagurpidi.

Hiina demokraatialeeri eesmärgiks oli välismaise imperialismi ja kodumaise reaktsioonijõudude purustamine, kogu Hiina ühendamise ja demokraatliku korra kehtestamine.

Võitlus Hiinas oli osaks võitlusest kahe vastandliku süsteemi - imperialistliku ja antiimperialistliku vahel rahvusvahelisel areenil ning võidu kaldumine antiimperialistliku leeri kasuks II Maailmasõjas oli peamiseks võidueelduseks Hiina rahvarevolutsioonis.¹⁾

Territoriaalselt paiknesid vabastatud piirkonnad peamiselt maarajoonides, kuna samal ajal suuremad linnad ja tähtsamad raudteed olid Kuomintangi kontrolli all.

Kuomintangi arvukas hästirelvastatud ja Ameerika

¹⁾ Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, lk.430.

Ühendriikide poolt varustatud ning väljaõpetatud armee koosnes 4 300 000 võitlejast. Lisaks kõigele sai Kuomintang kaaluva enamiku jaapani okupatsioonivägede relvastusest.

Rahvavabastusarmeesse kuulus sel ajal 1 200 000 võitlejat. Relvastus oli tunduvalt nõrgem, kaasaegne sõjatehnika puudus täielikult.¹⁾

Alustades sõda arvestas ameerika-kuomintangi reaktsioon vastase materiaalset nõrkust ning lootis mõne kuu jooksul purustada Rahvavabastusarmee.

Kuomintangi vägede pealetungile vabastatud rajoonidele kaasnes terror Kuomintangi tagalas. Kuomintangi politsei jälitas ning mõrvas demokraatlikke tegelasi. Demokraatlikud ajalehed suleti.

Sõda haaras kiiresti kõik provintsid, kus oli vabastatud rajoonid. Kuomintangi juhtkond koos ameeriklastest peremeestega püüdis eelkõige haarata tähtsamad raudteed, nende abil isoleerida vabastatud rajoonid üksteisest. Nii püüti anda löök piki Peiping-Hankou raudteed, Suurel kanalil, Tsinan-Tsingtao raudteel jm.²⁾

Arvuliselt ülekaalukas ning tehniliselt tunduvalt paremini varustatud Kuomintangi armee sundis Rahvavabastusarmeed arvestama vastase ülekaalu ning kasutama manöövreid, polnud võimalik kaitsta iga küla ja linna. Kuomintangi väed vallutasid eelkõige Hubei-Henani vabas-

1) Международные отношения..., lk. 670.

2) Ф. Иензен, Китай побеждает, Москва, Изд.иностр.лит., 1950, lk. 139.

tatud rajooni, kuid Rahvavabastusarmee vägesid seal purustada neil ei õnnestunud, need lahkusid põhja suunas. Kuomintangi vägede kätte langesid ka osa vabastatud rajoonid Tšjangsu ja Anhøi provintsis. Juuli algul ületasid kuomintanglased Huangho. Augustis jätkusid sõjalised operatsioonid Suijuani, Žehe, Tšahari provintsis.

Kõiki neid Kuomintangi armee pealetungi operatsioone toetasid ameeriklased. Ameerika Ühendriikide raskepommituslennukid heitsid pomme küladele ja asulatele. Paljusid strateegiliselt tähtsaid punkte kaitsesid ameerika laevastik ja sõdurid koos Kuomintangi vägedega.¹⁾

Hiina Kommunistlik Partei selgitas väsimatult rahvale, et Kuomintangi sõjatehniline ülekaal ja ameerika imperialistide abi pole sõjas see kõige tähtsam. Tähtsaim on, et see on vabastussõda ning kogu rahva toetus kuulub sellele üritusele. Tšjang Kai-ši poolt peetav võitlus on rahvavastane ja see muudabki olukorra demokraatlike jõudude kasuks.²⁾

Pikad võitlusaastad olid kommunistlikku parteid tugevdanud ja ideoloogiliselt karastanud. Partei oli tugevnenud ka organisatsiooniliselt, võitluses suutsid püsida vaid tugevamad. Tähelepanuväärne oli ka partei arvuline kasv. Kui 1945.a. kevadel oli parteis enam kui 1 200 000 liiget, siis 1947.a. oli liikmeid juba 2 700 000.³⁾

1) В.Я. Аварин, Борьба за Тихий океан, Госполитиздат, 1952, lk. 337.

2) Правда, 25. декабря 1947.

3) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, lk. 435.

Kommunistlik partei oli muutunud võitlust juhtivaks jõuks. Kommunistid mõistsid, et revolutsiooni võit saavutatakse vaid kõige laiemate rahvahulkade ühendamisel ühiseks võitluseks. Seepärast võitlus ühtse demokraatliku rahvarinde loomise eest oli partei esmaseks ülesandeks.

Kommunistlik partei tegi kõik, et tugevdada Rahvavabastusarmeed. Töötati välja olukorrale vastav sõjastrateegia ja taktika, milles kasutati jaapanivastase võitluse paljude aastate kogemusi. Kommunistid organiseerisid painduvat vastupanutaktikat. Taandudes võitluseta Kuomintangi-armee pealetungi otsestest objektidest, säästsid nad suuri inimjõude. Maarajoonidesse jäeti partisaaniüksused, kes asusid Rahvavabastusarmee pealetungiperioodil tegevusse Kuomintangi tagalas, tehes suurt kahju taganevatele vaenlase vägedele.

Esimestest sõjakuudest alates toimusid Rahvavabastusarmee vasturünnakud Kuomintangile. Tšiang Kai-ši tundis rõõmu suurtest territoriaalsetest võitudest, samal ajal tema armee aga kandis raskeid kaotusi surnutena, haavatutena ja vangilüüritena.¹⁾

Kuomintangi pealetung jätkus. 12. oktoobril, 1946. a. vallutasid reaktsioonilised väed tähtsa strateegilise punkti - Kalgani. Kuid võrreldes kodusõja algusega oli nii Hiina sisepoliitiline olukord kui ka sõjajõudude vahetõrd muutunud ikka enam demokraatlike jõudude kasuks.

1)

Новое время, № 14, 1950, lk. 10.

Ajavahemikus 1946.a. juulist oktoobrini õnnestus Kuomintangi vägedel haarata 144 linna, Rahvavabastusarmee vallutas tagasi vaid 64 linna, kuid 1946.a. novembrist - 1947.a. märtsini muutus vahekord: kuomintanglased vallutasid 111 linna, aga samal ajal kaotasid 107 linna.¹⁾

Kuomintangi rahvavaenulik poliitika põhjustas tema armees revolutsioonilise meelsuse kasvu. Paljud võitlejaist andsid endid vangi ning jätkasid võitlust koos Rahvavabastusarmeeaga. Endistest Kuomintangi sõdureist moodustati isegi eriväeosad.

Hakkas muutuma ka Rahvavabastusarmee sõjatehnikaga varustatus. Lahinguid võeti rohkesti ameerika relvi trofeedeks. Kasutades meisterlikult partisanisõja taktikat, vallutati vaenlase relvaladused, suuri vaenlase väeüksusi piirati sisse ja hävitati, saadud sõjavarustus täiendas aga rahvaarmee relvastust. Tugevnes ka Rahvavabastusarmee tagala. 1946.a. augustis tuli Harbinis kokku kogu Dunbei provintsi rahvasaadikute kongress. Kongressil valiti Dunbei täitevkomitee, kohtadel viidi läbi valimised kohalikesse võimuorganeisse.

Tähtsat osa tagala kindlustamisel etendas agraarsete ümberkorralduste läbiviimine külades. Vähendati rendimaksu. Kodumaa reetureilt ja äraandjailt võeti maa ning anti üle maata või vähemaad omavaile talupoegadele. See küll ei lahendanud agraarküsimust lõplikult, ometi suurel määral kergendas talupoegade olukorda.

1) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.440.

Uuendused külas võitsid revolutsiooni leeri uusi miljoneid võitlejaid. Kommunistliku partei õige poliitika laiendas ja kindlustas Hiina demokraatlike jõudude ühisrinnet.

Rääkides Hiina Kommunistliku Partei üldemeist rahvaga ning ühisrinde tähtsusest ütles Mao Tse-dung "Ameerika imperialistide agressioon, tšjangkaišilaste ike ja meie partei õige poliitika, mis juhindub rahvamasside huvide otsustavast kaitsmisest, kõik see viis tulemuseni, et meie partei omab laiade masside, töölisklassi, talupoegkonna, väike- ja keskkodanluse hulgas Tšjang Kai-ši valituse all olevais rajoonides suurt poolehoidu."¹⁾

Tšjang Kai-ši kliki röövellik poliitika ning reeturlik võitlus rahva vastu tugevdas vihkamist kõigi patriootide ja assate töötajate hulgas Hiinas.

Juba 1946.a. paisus revolutsiooniline liikumine Kuomintangi tagalas ulatuslikuks muutudes reaktsioonilisele diktatuurile ohtlikuks. Süvenesid repressioonid, kuid töölisliikumine järjest laienes, sellest võtsid osa miljonid töötajad.

Kuomintangi tagalas laienes talurahvaliikumine. 1946. aastal oli 12 provintsi haaratus rahvaülestõusust. Sõtsuani ja Hunani provintsis asusid tuhanded talupojad relvastatud võitlusse Kuomintanglastega, kes tahtsid neid mobiliseerida armeesse. Talupoegadega ühinesid Kuomintangi armeesst põgenenud käsitöölised linnakehvistu ja sõdurid.

¹⁾ Mao Tse-dun, Текущий момент и наши задачи. Доклад на заседании ЦК КПК 25 декабря, 1947 г. Изд. Северо-Восточного Китая, Харбин, 1948, lk.25.

1946.a. juunis võttis ligi 100 000 Šanghai tööta-
jat osa demonstratsioonist, mis oli suunatud kodusõja
vastu. Demonstratsioonist võtsid osa kõigi ühiskonnakihi-
tide esindajad. Tööstustöölise esindajad nõudsid Ameerika
sõjavägede lahkumist Hiinast ning mittevahetusega-
mist Hiina siseasjadesse.¹⁾

Kuomintangi kõikuvat olukorda kasutasid ära tema
ameerika imperialistidest peremehed, et veelgi tugevda-
da oma positsioone Hiinas.

4.novembril 1946.a. sõlmis Tšjang Kai-ši valitsus
Ameerika Ühendriikidega uue reeturliku lepingu "Sõpruse,
kaubanduse ja navigatsiooni kohta". Uus Ameerika-Hiina
leping kindlustas Ameerika Ühendriikidele arvukad privi-
leegid Hiinas. Ameerika imperialistid said õiguse raja-
da Hiinas mitmesuguseid kaubanduslikke ja tööstuslikke
ettevõtteid, rentida maad jm. See leping, samuti ka hil-
jem sõlmitud kokkulepped - Ameerika laevandusest Hiina
vetes, lennuasjandusest, põllumajanduslikust koostööst,
olid teedrajavaks Hiina muutumisel ameerika imperialismi
kolooniaks.

Vormiliselt oli leping võrdõiguslik, et maskeerida
selle kolonisaatorlikku iseloomu. Lepingu alusel omas
Hiina Ameerika Ühendriikides samuti laialdasi õigusi,
kuid tegelikult ei suutnud majanduslikult mahajäänud
Hiina võistelda Ameerika kõrgeltarenenud majandusega.²⁾

1) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.444.

2) Международные отношения..., 1к.672.

Hiina kommunistid mõistsid teravalt hukka Kuomintangi poliitika. Nad näitasid, et sõlmitud lepingud muutsid Hiina teiste imperialistlike maade kolooniaks.¹⁾

Sõlmitud lepingutega lootis Kuomintang kindlustada reaktsiooni võimu Hiinas, kuid kutsus esile rahva tormilise meelepaha.

Uue rahvavastase sammuna otsustas Kuomintang kokku kutsuda reaktsioonilise rahvuskogu uue konstitutsiooni väljatöötamiseks. Kõik demokraatlikud parteid boikotteerisid seda rahvuskogu, kuna selle delegaadid enamuses olid avalikud reaktsionäärid.²⁾

Reaktsiooniline rahvuskogu lõpetas oma töö 25.dets. antidemokraatliku konstitutsiooni projekti vastuvõtmisega, millele Hiina demokraatlikud jõud ei omistanud mingit tähtsust.

Kuomintangi peamiseks eesmärgiks oli jätkata kodu sõda ning kindlustada ameerika abi võitluseks revolutsiooniliste jõudude vastu.

Kuomintangi poliitika tulemused avaldusid peagi. Juba 1947.a. kuulus Ameerika Ühendriikidele rohkem kui pool kogu Hiina impordist. Hiina uputati üle kaupadega, mille järgi polnud nõudmist Ameerika Ühendriikides. Hiina tööstus sai surmava hoobi. Kuomintanglikus Hiinas kasvas majanduskriis. Ülehiinalise Tööstusliku Assotsiatsiooni andmeil suleti ühe aasta jooksul pärast Jaapani kapituleerumist ainuüksi kaheksas Lääne-Hiina pro-

1) Правда, 19. декабря, 1946 .

2) Правда, 6. января 1948.

vintsis 3/4 kõigist tööstuslikest ettevõttest, mille tagajärjel jäi 600 000 töölist töötama.¹⁾

Ameerika imperialistid haarasid täielikult oma kätte Kuomintangi Hiina õhu- ja veetranspordi, kuna enne II maailmasõda oli Ameerika lennukompaniidel Hiinas kõrvaline tähtsus.

Tähtsamaks relvaks Hiina rahvamajanduse allutamisel ameerika imperialistide kontrollile oli rahasüsteem. Oktoobris 1945.a. likvideeris Tšjang Kai-ši Washingtoni käsul eksport-importkitsendused ja kehtestas ameeriklastele sobiva hiina dollari kursimuutuse. Hiina rahvuslik rahaüksus muutus teisejärguliseks sõltuvaks valuutaks esilekerkinud ameerika dollari kõrval.²⁾

Ameerika imperialistid ei suunanud oma agressiooni Hiinas mitte ainult majanduse ja poliitikavalda, vaid isegi ideoloogiasse. Kõik ameerika propagandavahendid, perioodilised väljaanded, raadio, kino, isegi koolide töö oli suunatud sellele, et istutada hiinlastesse usku Ameerika Ühendriikide omakasupüüdmatust sõprusest ning samal ajal kasvatada vihkamist rahvademokraatlike maade, eriti aga Nõukogude Liidu vastu.

1947.a. algul jätkus Kuomintangi pealetung. Kuomintangi juhtkond valmistus pealetungiks Šensi-Kansu ja Ningsja rajoonidele ja nende pealinnale Jananile. Ameerika imperialistide abiga koondas Kuomintang 600 000-de

1)

V. Nikiforov jt. Rahvarevolutsioon Hiinas, lk. 86.

2)

В.К. Попов, Провал агрессии США в Китае, lk. 95.

mehelise armee pealetungiks Jananile. Ameerika lennukid pommitasid järjekindlalt linna. Ägedad võitlused kestsid ligi neli kuud. Rahvavabastusarmee ülemjuhatus arvestades vastase ülekaalukaid jõude evakueerus Jananist. 15.märtsil 1947.a. tulid linna Kuomintanglased.

Kuomintangi viimaseks sõjaliseks eduks oli ülestõusu mahasurumine Taivanil.

Ülestõus algas saare pealinnas 1947.a. veebruaris. Ülestõusu ajendiks oli Kuomintangi röövellik majanduspoliitika - kõik saare ressursid kasutati võitluseks demokraatlike jõudude vastu. Saare elanikud olid ilmajätud igasugustest õigustest. Ülestõusnud nõudsid bürookraatliku ametnikkonna likvideerimist ja kodanlike vabadusi. Kuomintangi valitsus saatis ülestõusnute vastu suured sõjalised jõud. Ülestõus suruti maha suuremates linnades ning keskustes, mägedes jätkasid ülestõusnud partisanisõda.¹⁾

Pärast ülestõusu mahasurumist ei õnnestunud Kuomintangil enam demokraatlikele jõududele pealetungida.

1947.a. esimesel poolel toimus kodusõjas põhiline murrang. Kuomintangi sõjajõudude materiaalsele üleolekule kodusõja esimesel etapil seadis Hiina Kommunistliku Partei juhtkond vastu õige poliitilise joone, samuti ka õige sõjastrateegia ja võitlustaktika. Õige poliitiline joon kindlustas kommunistlikule parteile ja tema poolt juhitavaile vägedele laialdaste rahvahulkade toetuse nii vabastatud territooriumil kui ka Kuomintangi tagalas.

1)

Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.451.

Ameerika Ühendriikide ja Hiina reaktsioonilise Kuomintang'i sõjaretke vabastatud piirkondade vastu tabas täielik ebaõnn. Kui sõja algul tuli Rahvavabastusarmeel ajutiselt taanduda, siis paljudes rindelõikudes tuli Kuomintanglastel peagi asuda kaitsele ning järgneval perioodil, 1947.a. läksid demokraatlikud jõud juba pealetungile üldrahvalikus ulatuses.

RAHVAVABASTUSARMEE
VÕIDUKÄIK A. 1947 - 1949.

1947.a. aprillis-juunis läks Rahvavabastusarmee üle pealetungile kõigil rindeil ja ajas nurja Kuomintangi kontrrevolutsioonilised plaanid purustada kommunistlik partei ja Rahvavabastusarmee täielikult ning taastada kogu Hiinas poolkoloniaalne poolfeodaalne kord.¹⁾

Rahvavabastusarmee regulaarväed olid pidevalt täi-
nenud talurahva ning ületulnud Kuomintangi sõdurite ar-
vel. 1947.a. keskpaiku oli selles 2 miljonit sõdurit ja
ohvitseri.²⁾

Vastupealetungil vabastati suured territooriumid
Šansi provintsis. Mai keskel alustas Rahvavabastusarmee
pealetungi Mandžuurias. Vabastati Kuomintangi poolt val-
lutatud piirkonnad. Suuremad linnad haarati piiramisrõn-
gasse. Juuni lõpul oli 85% Dunbei provintsi territoorium
müst kommunistliku partei kontrolli all. Rahvavabastus-
armee vabastas lühikese perioodi jooksul 125 linna, kao-
tades samal ajal vaid 24 linna.

1) Правда, 6. января, 1948.

2) БСЭ, Т.21, 1к.242.

Augustis jätkus pealetung Henani provintsis. 20. augustil algas pealetung loode suunas Šensi provintsi-
le.

1947.a. teisel poolel purustati Kuomintangi väed Kesk- ja Põhja-Hiinas, nad said tõsiselt lüüa Mandžuurias.

Kuomintang oli seadnud endale eesmärgiks kaitsta iga maalappi Mandžuurias. Taganemine kogu Mandžuuria alalt oleks olnud Kuomintangi reaktsioonilise kliki poliitilisele prestiižile tõsiseks hoobiks. Mandžuuria oli Hiinas kõige arenenum ala, omas tiheda raudteedevõrgu ning ulatuslikke tööstuspiirkondi. Vaatamata suurtele sõjapurustustele oli Mandžuuria majanduslik potentsiaal veel küllalt kõrge. Reaktsionäärid nägid, kui ohtlik on rahvademokraatliku korra kindlustumine Mandžuurias ning seepärast osutasid meeleheitlikku vastupanu.

Ameerika militaristid nägid Mandžuurias soodsat positsiooni võitluseks Nõukogude Liidu vastu ning püüdsid seda hiina reaktsionääride kätega endale kindlustada. Kuhjanud sõjalised hiigeljõud Mandžuuriasse oli neil selge, - kui saabub krahh Mandžuurias, järgneb see ka teistel kuomintanglikel rindelõikudel.¹⁾

Oktoobris ja novembris jätkus Rahvavabastusarmee edukas pealetung. Ainult Šantungi provintsis, kus kuomintanglasi toetasid ameerika laevastik ja sõjavägi saavutas Kuomintang ajutist edu vallutades Tšifu, Veihai-vei ja Lunkou linnad.

1) В.Я. Аварин, Борьба за Тихий океан, 1к.361.

Ainult oktoobrikuu jooksul vabastati 106 linna, saadi suurel hulgal trofeesid, sealhulgas 3119 kergekuulipildujat, 705 raskekuulipildujat, 420 kahurit jne.¹⁾

Kõigil rinnetel olid Kuomintangi sõjaväed sunnitud taanduma või üle minema kaitsele.

Mao Tse-dung tegi oma kõnes 1947.a. detsembris kokkuvõtte möödunud võitlusperioodist. Ta näitas, et Hiina rahvavabastussõjas on toimunud pööre. Rahvavabastusarmee asus pealetungile. Mitmel rindel aeti nurja Tšiang Kai-ši rünnakud ning sunniti asuma kaitsele. Sõda kulges juba Kuomintangi kontrolli all olevais rajoonides.²⁾

Rahvavabastusarmee läks vastu pealetungile ka idas, kus vägesid juhtis Tsen I, loodes oli vägede ülemjuhatajaks Tsen Ken ja Mandžuurias Bin Pao.

Kuomintanglastest oli vabastatud suur osa Mandžuuria territooriumist. Eriti edukalt arenes pealetung Kesk-Hiinas. Siin loodi uus vabastatud rajoon, Henan-Hubei, Anhoi. Rahvavabastusarmee läks välja Jangtse jõeni ning peatus pealetungil selle tähtsa veearteri taga.

Vabastatud piirkondade kogu territoorium moodustas 1948.a. juuniks 2355 000 km², millel elas rohkem kui pool kogu Hiina elanikkonnast.³⁾

1) Правда, 27. ноября, 1947 .

2) Мао Цзе-дун, Текущий момент и наши задачи, lk.5.

3) Большевик, № 1, 1949, lk.76.

Kuomintangi juhtkond oli huvitatud puhkuse saamisest, et ümbergrupeerida oma rābaldunud vägesid ja ameeriklaste abil ette valmistada uusi sõjajõude lõunarajoonides. Rahvavabastusarmee juhtkond jätkas aga otsustavalt kiiret pealetungi.

1948.a. sügiseks oli võitlejate arv tõusnud juba 3 miljonini, pidevalt paranes ka rahvaarmee relvastus.

1948.a. septembris ja oktoobris kulgeva pealetungi ülesandeks oli: 1) puhastada Mandžuuria lõplikult Kuomintangi vägedest, 2) vabastada Tientsin ja Peipingi rajoon, 3) puruks lüüa Kuomintangi väed Kesk-Hiinas, 4) vabastada täielikult Šantungi provints.¹⁾

Mandžuurias algasid sõjalised operatsioonid. 19.oktoobril 1948.a. vabastati Mandžuuria tähtis keskus Tšangtsuni linn, 2.novembril vabastati üks suurimaid tööstuslinnu Mukden.

9.novembril arenes suur võitlus tähtsa raudteesõlme ja strateegilise tsentrumi Suitšou pärast. See oli võtmeks kogu Jangtse jõe alamjooksu alale, kus asus Kuomintangi pealinn Nanking. Kuomintangi väejuhatas koondas siia rohkem kui poolmiljonit võitlejat, saatis kohale motoriseeritud väeosad Tšang Kai-ši poja juhtimisel. Kogu Kuomintangi lennuvägi oli paisatud maavägede abistamiseks. Rahvavabastusarmee piiras need hiigeljõud ümber ning asus likvideerima. 12.novembriks oli Mandžuuria territoorium täielikult vabastatud. Rahvavabastusarmee jõudis välja Peipingi ja Tšentsini lähistele.²⁾

1) V.Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk.95.

2) Samas, lk.96.

Kindral Tsen I Ida-Hiina Rahvavabastusarmee väed vabastasid 1948.a. septembris Šantungis provintsi territooriumi, ainult Tsingtao sadam, mille ameeriklased olid muutnud oma mereväebaasiks, jäi vabastamata. Edukad operatsioonid toimusid ka Põhja-Hiinas. Kuomintangi väed piirati ümber Tientsini, Peipingi, Kalgani, ^{ja} Kuisui, ^{mitmed teised} Datungi ja Taijuani linnad. Pärast vabastatud territooriumide ühendamist Kirde- ja Põhja-Hiinas asuti iseäranis kuomintanglike garnisonide hävitamisele. 23. detsembril vabastati Kalgani linn. 15. jaanuaril 1949.a. hõivasid Rahvavabastusarmee väeosad peale ägedaid lahinguid Põhja-Hiina tähtsaima majandusliku keskuse - Tientsini linna, nädala pärast kehtestati rahvavõim vanas Hiina pealinnas Peipingis.¹⁾

Edukalt arenes pealetung ka Kesk-Hiinas kindral Lü Po-tšengi juhtimisel. 1948.a. oktoobris-novembris vabastati strateegiliselt tähts Kaifõngi ja Henani provintid.

Üle kahe kuu kestsid ägedad lahingud Suitšou rajoonis Rahvavabastusarmee ja Kuomintangi 700⁰⁰⁰ - 800 000 meelise rühmituse vahel, kes kattis põhja poolt Kuomintangi pealinna Nankingi. 1. detsembril vallutati Suitšou linn ja jaanuari alguseks olid kõik Kuomintangi väed, kes tegutsesid Suitšou rajoonis täiesti purustatud. Rahvavabastusarmee alustas pealetungi Nankingi suunas.

Rahvavabastusarmee 1948.a. sügis-talvise pealetungi eesmärgid olid saavutatud. Eriti oluline oli siin Mandžuuria kui tähtsaima rasketööstuskeskuse täielik vabas-

¹⁾ V. Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk. 96.

tamine. Purunesid Ameerika imperialistide unistused luua seal peamine baas kallaletungiks Nõukogude Liidule.

Kuomintangi armees algas üldine laostumine. Isegi valiküksused läksid üle Rahvavabastusarmee poolele. Lahingutes Suitšou juures läks Rahvavabastusarmee poole üle 110. diviis, mis koosnes tervikuna Kuomintangi liikmetest ja kuulus Tšžang Kai-ši parimate vägede hulka. Kuomintangi väed Peipingis - 200 000 sõdurit ja ohvitseri kapituleerusid eesotsas oma väejuhiga.

Kaotused Tšžang Kai-ši armeede elavjõus ulatusid ligi 3 miljoni inimeseni. 3 armeed ja 49 polku koos ohvitseride ja staabiga langesid Rahvavabastusarmee kätte. Otsides väljapääsu lootusetust olukorrast vahetas Tšžang Kai-ši korduvalt sõjainistreid, kindralstaabi juhtkonda ja maavägede ülemjuhatusi.¹⁾

Ameerika monopolistid kasutades kuomintanglaste rasket olukorda püüdsid oma positsiooni Hiinas veelgi tugevdada. Ameerika Ühendriigid saatsid Hiinasse oma erilise missiooni kindralleitnant Wedemeyeri juhtimisel, kelle ülesandeks oli taotleda uusi röövellikke abiandmistingimusi Kuomintangi valitsuselt.

1947.a. lõpul sõlmis Kuomintangi valitsus Ameerika Ühendriikidega mitu ebavõrdset lepingut. Ameerika Ühendriikidele renditi terve rida uusi sõjabaase. Kuomintangi valitsus kindlustas ameeriklastele eksterritoriaalsõiguse - nad ei allunud Kuomintangi kohtule ega politseile. Ameerika Ühendriikide kontrolli alla läks kogu

1) Ф. Мензен, Китай побеждает, lk. 143.

Kuomintangi Hiina sõjalaevastik. Lisaks kõigele nõudis Ühendriikide valitsus kontrolliõigust temalt saadud krediidi ja relvastuse kasutamise üle¹⁾. Ameerika imperialistid said õiguse kasutada Hiinas olemasolevaid raudteid ning vajaduse korral ehitada ka uusi teid.

Wedemeyeri missioon paljastas veel Ameerika imperialistide taotluse toetada Jaapani imperialismi sõjalise ja majandusliku võimsuse taastamist. Tšjang Kai-ši klikkposutus Hiina demokraatlike jõudude purustamiseks jõuetuks ning seega purunesid ka ameerika imperialistide plaanid luua Hiinast baas võitluseks demokraatlike jõudude vastu Aasias. Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad hakkasid kindlustama oma positsiooni imperialistlikus Jaapanis.

Ameerika Ühendriikide taotlused tekitasid tõsist rahutust eesrindlike inimeste hulgas Hiinas. Samal ajal Kuomintang ei kavatsenudki protesteerida, nende eesmärgiks oli iga hinna eest kaitsta oma võimu.

Kuomintangi tagalas suurenesid nälg ja viletsus. Hiina tööstusettevõtted olid enamuses ameerika konkurentsi tagajärjel suletud. Kui enne sõda töötas Šanghais 5 418 ettevõtet, siis 1947.a. töötas neid veel vaid 582. Laostusid mitte ainult väikeettevõtted vaid ka suured kaubandus- ja käsitööettevõtted sulgesid oma ukсед. Kuomintangi diktatuur kaitses vaid väikese grupi kapitalistide-monopolistide ja feodaalmõisnike huve.²⁾

1) Правда, 12. август 1947.

2) Г. Ефимов, Очерки по новой и новейшей истории Китая, 1к.454.

Täielik kaos valitses finantsalal Kuomintanglikus Hiinas. Toodangu vähenemist ja kodusõja hiigelsuuri kulusid püüti tasa teha suurel hulgal paberraha käibe- laskmisega. Tekkis inflatsioon, mida võib väljendada vaid astronoomiliste arvudega. 1948.a. juulis 1 ameerika dollar võrdus 1,5 miljoni hiina dollariga.¹⁾ Inflatsiooni peatamiseks võttis Kuomintangi valitsus 1948.a. ette rah- hareformi. Lasti käibe- laskmisega uued paberrahad nn. "kuld- sed juanid", kusjuures 3 miljonit vanas rahas võrdus 1 uue - kuldse juaniga. Vaevalt mõni nädal püüdis uue paberra- ha kurss ning hakkas siis jälle langema. Novembris, pä- rast Rahvavabastusarmee suuri võite, langes selle raha kurss 10 korda. Elanikkond püüdis lahti saada uuest ra- hast ning asendada seda kaupade ja tarbeainetega.²⁾

Majanduslik laostumine toimus ka külas. 1947.a. põllumajanduslik toodang moodustas vaid 63% võrreldes sõjaeelsega.

Nälgi- jate ja kodutute arv ulatus kümnetesse miljo- nitesse. Miljonid inimesed surid nälga.

Kuomintangi laostunud reziim kutsus esile viha kõi- ge laiemates rahvahulkades. Üliõpilasliikumine haaras peaaegu kõiki ülikoole. Tšjang Kai-ši püüdis liikumist maha suruda vangistuste ja terroriga. Ühe kuu jooksul vangistati Hiinas üle 6000 üliõpilase. Üliõpilaste võit- lus kodusõja vastu omas väga sügava ja tõsise iseloomu.³⁾

1) Ф. Минзен, Китай побеждает, 1к.223.

2) В.Л., Аварин, Борьба за Тихий океан, 1к.377.

3) Новое время, № 25, 1947, 1к.11.

Töötav elanikkond nii linnades kui maal kaldus ikka enam ja enam šabotaasile ja diversiooniaktidele sõjatööstuses, elektrijaamades ja ladudes. Relvad, mis Ameerika Ühendriigid saatsid Kuomintangi valitsusele, sattusid suurel hulgal otse ladudest Rahvavabastusarmee kätte.

1948.a. kevadel arreteeriti Peipingis sõjaväearsenali ülem ja mitmed teised arsenalitöötajad, keda süüdistati relvade müümises kommunistidele. Puudus 500 kuulipildujat ja 1000 vintpüssi.¹⁾

Tšjang Kai-ši valitsus vastas uute repressioonidega. 1948.a. märtsis otsustasid kuomintanglased luua spetsiaalse kohtu kahtlaste isikute jälitamiseks ja karistamiseks.²⁾

Mõistes, et repressioonidega üksi ei saa peatada demokraatlikku liikumist, püüdsid reaktsiooni liidrid rahvast petta lubadustega. 1947.a. avaldas Kuomintangi valitsus uue agraarpoliitika programmi. Programmis lubati kõiki kuomintanglikke sõdureid sõja võidukal lõpul varustada maaga. Endistele suurmaaomanikele lubati tagastada demokraatlike võimude poolt äravõetud maad. Rendimäära aga vähendada 1/3-ni kogu tulust.

Lubaduste varal püüdis Kuomintangi valitsus võita kasvavat rahulolematust külas, mis kandis rõhuva enamuse Kuomintangi sõjalistest väljaminekutest. Bürokraatlik kapital elatus ja rikastus maksudest, mida nõuti sisse talupoegadelt. Riisimaks talupoegadelt oli Tšjang Kai-ši

1) В.Я. Аварин, Борьба за Тихий океан, lk.369.

2) Samas, lk.374.

majanduse aluseks. Rent ja maamaks röövisid talupoegadelt 80% kogu saagist. Sellele kõigele lisandusid armee relvastuse maks, maks kariloomadelt, toiduainete täielik rekvisitsioon paikkondades, kus asusid sõjaväed. Nälg ajas elanikud lahkuma küladest.¹⁾ Tšjang Kai-ši ei suutnud talupoegi uute väljamõeldud lubadustega enam petta. Paljudes katsumustes karastatud rahvamassid väendused, et nende õiguste eest võitleb Hiina Kommunistlik Partei ja tema poolt juhitud Rahvavabastusarmee.

Hoopis erinev oli olukord vabastatud rajoonides. Rahvavabastusarmee, kihutanud reaktsionäärid minema, hakkas vabastatud rajoonides looma rahvavõimuorganeid, kusjuures juhitud printsiibist - kõrgem võim kuulub rahvale, see oli vabastatud rajoonide võimuorganite loomisel põhimiseks seaduseks.

Aktiivset ja passiivset valimisõigust kasutasid kõik isikud, kes olid saanud 18.aastat vanaks, sõltumata soost, rahvusest, usulisest veendumusest või haridusest. Valimisõigusest olid ilma jäänud isikud, kes olid kodanikuõigusteta - kohtu poolt karistatud, samuti vaimuhaiged. Valimised olid üldised, otsesed ja salajased. Ainult neis rajoonides, kus rahvavõim eksisteeris illegaalselt, kus oli tarvis peita end Kuomintangi politsei ja sõjaväe eest, viidi läbi kaudsed valimised.

Töölisorganisatsioonid vabastatud rajoonides olid tööelised massiorganisatsioonid. 1948.a. suviste andmete

¹⁾ В.Я. Аварин, Борьба за Тихий океан, lk.384.

järgi kuulus 80% töölistest ja teenistujatest ametiühinguisse.

Kommunistliku partei kõrval eksisteerisid vabastatud rajoonides ka teised demokraatlikud organisatsioonid - üliõpilasorganisatsioonid, Demokraatlik Liiga jm.

Demokraatliku Liiga koosseisu kuulus rida rahvusliku kodanluse organisatsioone ja parteisid. Demokraatlik Liiga, kes oli tugevasti kannatanud Kuomintangi terrori all, kutsus kõiki oma liikmeid otsustavale võitlusele reaktiooniliste jõudude vastu Hiinas.

Kuomintangis endas toimus lõhenemine. 1947.a. detsembris toimus Honkongis opositsioonilise Kuomintangi kongress. Kongressi delegaadid teatasid oma eraldumisest Nankingi Kuomintangist ning moodustasid Kuomintangi Revolutsioonilise Komitee. Komitee avaldas deklaratsiooni, milles nõudis Ameerika sõjavägede väljaviimist, rahu ja demokraatia kehtestamist Hiinas ning ülehiinalise demokraatliku valitsuse moodustamist.¹⁾

Kõik need otsused olid tõendiks, et võitluses on toimunud murrang demokraatlike jõudude kasuks. Rahva ühisrinne laienes pidevalt.

Hiina Kommunistliku Partei ees seisis ülesanne tugevdada demokraatliku leeri majanduslikku baasi. Erilist tähelepanu osutati tööstuste taastamisele Mandžuurias. Kuomintanglased purustasid taganemisel suurema osa tööstustest ja kaevandustest. Toodang oli langenud miinimumini. Kuid juba 1948.a. jaanuariks oli enamus kaevandustest taastatud ning lastud käiku.

1) Г.Ефимов, Очерки по новой и новой истории Китая, 1к.472.

Kasvas kivisöe, vase, malmi ja terasetootmine. 2/3 olemasolevast elektriijaamadest oli taastatud ning pooled puuvillaketrusvabrikuid lasti käiku. Tööstustes ja ettevõtetes tunti suurt puudust insener-tehnilistest töötajatest. Vastutavatele kohtadele hakati paigutama endisi töölisi, kes edukalt juhtisid tootmistöö organiseerimist.¹⁾

Paljudes suurtes vabastatud linnades - Peiping, Mukden, Tientsin, oli tööstus 1948.a. lõpul peaaegu täielikult taastatud. Rahvavõimuorganid soodustasid ka erettevõtete kiiret taastamist. Ettevõtjad varustati krediidi ja toorainetega. Pooleliolevad uued, samuti vana-
nenud sisseseadega vabrikud vabastati kas otseselt või täielikult riigimaksudest. Töölised töötasid ennastsalgavalt. Suur tähtsus masside initsiatiivi kasvul oli naistele võrdsete õiguste andmises meestega. Tänu tööliste ennastsalgavatele pingutustele saavutati vabastatud rajoonides kiire tööstuse taastamine.

Võitluseks välismaise imperialismi ja kuomintanglike jõududega oli vaja ühendada kõik demokraatlikud jõud. Põhimiseks selles rindes oli tööliste ja talupoegade liit. Selle liidu tagamiseks viidi vabastatud rajoonides ja hiljem kogu Hiinas läbi agraarreform. 1947. aasta septembris kutsus kommunistlik partei kokku ülehiinalise agraarakonverentsi, kes võttis vastu Hiina maa-seaduse põhialused: Otsustati hävitada vana agrarsüsteem koos tema feodaalse ja poolfeodaalse eksploateerimisega, teostada printsiip - maa saagu sellele, kes

1) Ф. Мензен, Китай побеждает, lk.207.

seda harib. Otsustati annuleerida kõigi mõisnike, temple, kloostrite, asutuste ja organisatsioonide õigused maa valdamiseks, samuti tühistada kõik võlad, mis olid talupoegadel kuni agraarreformi teostamiseni.¹⁾

Maareformi läbiviimise seaduslikeks organiteks olid talurahvakogud ja nende poolt valitud komiteed, talurahva rajooni-, maakonna- ja provintskonverentsid ja nende poolt valitud komiteed. Vastavalt maaseadusele jaotati kõik mõisnike ja ühiskonna maad võrdselt talupoegade vahel sõltumata soost ja vanusest. Kogu kari, põllumajanduslik inventar, ehitised, viljatagaverad ja igasugune muu omand, mis kuulus mõisnikele, anti üle talurahvaliitudele, kes jaotasid need talupoegade vahel. Mõisnikele jäeti talupoegadega võrdne osa maast.

Talurahvas tervitas vaimustusega maareformi ning aitas aktiivselt kaasa selle elluviimisel.

Maareform vabastatud rajoonides andis tugeva tõuke talurahva võitlusele maa eest kuomintanglikus Hiinas ja aitas kaasa Tšjang Kai-ši armee laostumisele. Maareform pani aluse põllumajandussaaduste tootmise suurenemisele, mis omakorda lõi võimaluse tööstuskaupade tarbimise kasvuks. Hiina töölised, nagu seda ette nägi kommunistlik partei, said loodetud liitlase talurahva näol.

Tänu Hiina Kommunistliku Partei õigele agraarpoliitikale toetas paljumiljoline Hiina talupoegkond üksmeelselt Rahvavabastusarmeed. Partisanid leidsid talupoegade juures alati varju ja toetust. Vajaduse korral muutus

¹⁾ V. Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk. 93.

terve partisaniüksus riisikoguvaiks talupoegadeks.¹⁾

Talupojad abistasid armeed veel haavatute eest hoolitsemisel ja transportimisel, samuti sõjamaterjalide transportimisel.

Kuhu ka liikus vabastusarmee, igale poole tõid nad kaasa maareformi. Juhul kui oligi tarvis taanduda ülekaaluka vastase eest, jäid küladesse talupojad, kes tundnud uue demokraatliku korra paremusi, polnud enam nõus vana korra taastamisega.²⁾

Senini oli Põhja-Hiina tööstuse ja majanduse ühtset organiseerimist takistanud vabastatud rajoonide eraldatus üksteisest kuomintanglike territooriumidega. Pärast edukaid sõjalisi operatsioonega ühendati kõik alad suureks Põhja-Hiina Vabastatud Rajooniks.

Pandi kehtima ühtne valuuta ja maksusüsteem. Uue maksusüsteemi järgi ei arvestatud talupoegadele makse mitte reaalse tulu, vaid keskmise saagikuse järgi. Kui aga looduslike tingimuste tõttu viljasaak oli madalam keskmisest, vähendati makse või vabastati hoopis maksudest. Uue maksusüsteemi kehtimapanek tõstis talupoegade huvi töö vastu, taotleti kõrgemaid saake.

Augustis 1948.a. kutsus kommunistlik partei Põhja-Hiina Vabastatud Rajoonis kokku ajutise rahvakongressi, kuhu kuulus esindajaid tööliste, talupoegade, sõdurite, kaupmeeste, ettevõtjate ja intelligentsi hulgast. Olid

1)

Ф. Мензен, Китай побеждает, lk.177.

2)

Samas, lk.209.

esindatud ka Demokraatlik Liiga, Muhameedlaste Liit; saatsid kongressile oma esindajad ka arvukad naisorganisatsioonid. Sel kongressil moodustati seaduslik Põhja-Hiina Vabastatud Rajooni valitsus, kes koosnes 27 liikmest. Osa kohti jäeti vabaks veel vabastamata rajoonide esindajate jaoks.

Uus valitsus seadis oma lähemaks ülesandeks Kuomintangi režiimi kukutamise ja ameerika imperialismi ülemvõimu purustamise Hiinas.

Majandusmeeste konverentsil töötati välja Põhja-Hiina Vabastatud Rajooni rahvamajanduse arenguliin. Sõja- ja rasketööstus otsustati üle anda riigile; kergetööstusest natsionaliseerida need ettevõtted, mis tootsid laiatarbekaupu. Suurem osa kergetööstust jäi eraettevõtjate kätte, või olid eraettevõtjate ja riigi ühises kasutuses.¹⁾

Ettevõtted, mis olid alles ehitusel või sõjas tugevasti kannatada saanud, vabastati teatud ajaks riigimaksudest. Mahajäänud tööstusharude maksud ulatusid vaid 5-25%-ni. Ettevõtted, mis olid seisnud Kuomintangi võimutsemise ajal, said riigilt toetussummasid ja lasti uuesti käiku.

Uus tööstuspoliitika vabastatud linnades andis sama efekti, kui agraarpoliitika külades. Ettevõtjad ja töös- turid toetasid nüüd kindlalt Rahvavabastusarmeed võitluses Kuomintangi reaktsionääride vastu. Uus tööstuspoliitika andis tõuke ka tööstuse kiirele arengule, taas-

1) Ф. Иензен, Китай побеждает, lk.210.

tati vanad ning rajati terve rida uusi vabrikuid, mis varustasid vabastatud rajooni kõige vajalikumate tööstuskaupadega. Põhja-Hiina Vabastatud Rajoonis viidi läbi ametiühingute kongress augustis 1948.a., kuna kongressile saabusid delegaadid ka Kuomintangi kontrolli all olevalt territooriumilt, siis peeti seda kongressi VI Ülehiinaliseks Ametiühingute kongressiks.

Kommunistliku partei esindaja andis kongressi avamisel sügava analüüsi töö ja kapitali olukorrast mõlemas Hiina osas. Ees seisis veel hiiglaslik ülesanne: vabastada hiina töölisklass tervikuna ja kehtestada demokraatlik kord kogu maal.

Kongressil töötati välja programm, mis nägi ette:

- 1) Võrdse töö eest võrdne tasu nii meestele kui ka naistele.
- 2) Kindlustada naistöötajaile tasuline puhkus sünnituse ajal.
- 3) Organiseerida alaealiste töökaitse, mis võimaldaks neil õppida tootmistööd katkestamata.
- 4) Luua kõigis tehaseis ja ettevõtteis tööliskomiteed, kes võtaksid aktiivselt osa tootmise juhtimisest.

Programmis oli märgitud, et need nõudmised viiakse ellu või on juba osaliselt viidud vabastatud rajoonides. Kogu Hiinas on seda võimalik teha alles pärast kogu territooriumi vabastamist.

Rahvavabastusarmee poolt vabastatud territooriumil arenes laialdane kultuuriline ülesehitustöö. Võitlus kirjaoskamatus eest muutus Hiina vabastatud rajoonides üld-

rahvalikuks ürituseks. Seadusega kehtestati kohtadel üldine kohustuslik algharidus. Vaeste lastel oli õpetus tasuta. Loodi uus spetsiaalkoolide võrk tööstuse, põllumajanduse, transpordi jt. erialade põhjalikuks omandamiseks.

Massilise kirjaoskamatus e likvideerimise võtsid endale linnades ametiühingud, külades talurahva demokraatlikud liidud ja kehvikute komiteed.

1948.a. kehtestati Põhja-Hiina Vabastatud Rajoonis uus koolisüsteem, mis haaras enamiku laste üldsummast, kuna 1937.a. andmetel ainult 30% lastest käisid koolis.¹⁾ Külades rajati õpperinge ja õhtukoole täiskasvanuile kirjaoskuse õpetamiseks. Hakati rajama uusi kõrgemaid koole ja õppeasutusi.

"Kirjaoskamatus on meie suurim vaenlane masside teadlikkuse tõstmise teel", ütles Mao Tse-dung, "ning selle vastu on tihti raskem võidelda kui Jaapani imperialismi vastu."²⁾ Ta leiab, et on vaja selgitada rahvamassidele, et nad ise mõistaksid vajadust võidelda kirjaoskamatus vastu. Selleks on vähe koolidest, sellest üritusest peab osa võtma kogu rahvas.

Seega samal ajal kui Kuomintangi rahvavastase kliki poolt kontrollitaval territooriumil valitses Ameerika imperialistide peremehtsemise tagajärjel majanduslik laos, kindlustus kommunistliku partei poolt juhitud

1) Новое время, № 25, 1948, lk.26.

2) Мао Цзэ-дун, Произведения, т.4, Москва 1952, lk.425.

vabastatud territooriumil demokraatlik kord. Vabastatud piirkondade majanduselu põhilised ümberkorraldused said nende piirkondade poliitilise ja majandusliku tugevnemise alusteks.

Jõudu säästmata töötasid rahvahulged Rahvavabastusarmee varustamiseks relvastuse, laskemoona, toiduainete ja riietusega. Armee ridadesse voolas pidevalt uut täiendust. Kommunistid moodustasid tunduva osa armee isikulisest koosseisust. Näiteks, Kirde-Rahvavabastusarmees moodustasid Hiina Kommunistliku Partei liikmed 30-40% sõdurite ja ohvitseride arvust.¹⁾ Kommunistid kasvasid võitlejaid teadlikeks ja innustasid neid isikliku eeskujuga.

Poliitilised, majanduslikud ja kultuurialased ümberkorraldused vabastatud rajoonides tõid kaasa demokraatiajõudude erakordse tugevnemise kogu Hiinas.

1) V.Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk.95.

RAHVAREVOLUTSIONI VÕIT JA
HIINA RAHVAVABARIIGI
MOODUSTAMINE.

Rahvavabastusarmee 1948.a. sügis-talvise pealetun-
gi tagajärjel kandsid Tšjang Kai-ši väed hiigelsuuri
kaotusi. Säilinud regulaarväeosad paisati laiali suurel
territooriumil Sinkiangist kuni Taivanini. Kuomintang
seisis poliitilise ja sõjalise krahhi äärel. Läbi kuk-
kunud oli ka Ameerika imperialistide interventsioonipo-
liitika Hiinas. Viimaste jõudude koondamiseks otsustasid
Ameerika Ühendriikide juhtivad ringkonnad ja kuomintang-
lased võita veel kord aega rahu-läbirääkimiste teel. Nii
esitabki Tšjang Kai-ši Hiina Kommunistlikule Parteile
1949.a. uusaastaläkituses ettepaneku rahuläbirääkimis-
teks.

14. jaanuaril, 1949.a. esitatud Mao Tse-dungi avaldus
märgib, et Kuomingtangi poolt esitatud tingimused olid
suunatud kodusõja jätkamisele, mitte aga selle lõpetami-
sele.¹⁾ Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee esimees

1) Заявление Мао Цзе-дуна, "Правда," 19 января 1949.

Mao Tse-dung arvestades rahva tõelist rahupüüdu esitas omapoolse avalduse, milles märkis Hiina Rahvavabastusarmee võimsust ja võimalust purustada Kuomintang lõplikult, kuid tõelise rahu jaluleseadmiseks on valmis alustama läbirääkimisi Nankingi reaktsioonilise Kuomingtangi valitsusega või mõne teise Kuomingtangi kohaliku valitsuse või blokiga tingimustel, et 1) sõjasüüdlasi karistatakse, 2) fiktiivne konstitutsioon tühistatakse, 3) nõuti Kuomingtangi poolt sisseseatud traditsiooniliste seaduslike institutsioonide kaotamist, 4) kõigi reaktsiooniliste armeede ümberkujundamist vastavalt demokraatlikele põhimõtetele, 5) bürokraatliku kapitali konfiskeerimist, 6) agrarsüsteemi reformi läbiviimist kogu maal, 7) reeturlike lepingute tühistamist, 8) Poliitilise Konsultatiivnõukogu kokkukutsumist ilma reaktsiooniliste elementide osavõtuta, demokraatliku koalitsioonivalitsuse moodustamiseks ning Nankingi reaktsiooniliselt Kuomingtangi valitsuselt võimu äravõtmiseks.¹⁾

Kuomingtangi rahumanöövrite paljastamise eesmärgil nõustasid Hiina Kommunistliku Partei juhtkond ja Rahvavabastusarmee juhatus pidama rahuläbirääkimisi Kuomingtangiga. Läbirääkimised algasid vabastatud Páipingis 1. aprillil 1949. a.

Mao Tse-dungi 14. jaanuari avalduses märgitud 8 tingimuse alusel töötasid kommunistliku partei ja Kuomingtangi esindajad välja rahukokkuleppe. Kuomingtangi valitsus keeldus kokkulepet kinnitamast. Tšjang Kai-ši

1)

Мао Цзэ-дун, "Правда", 19. января, 1949.

kliki (Tšjang Kai-ši ise lahkus rahuläbirääkimiste eel Nankingist, et kergendada oma klikile rahumanöövleid) suhtumine rahuläbirääkimistesse ilmnes juba Kuomingtangi delegatsiooni ärasõidu päeval Peipingist. Samal päeval õiendati veriselt arveid üliõpilasdemonstrantidega, kes nõudsid tõelist kestvat rahu.

Rahvarevolutsioonilise Sõjakomitee esimehe Mao Tse-dungi ja Rahvavabastusarmee ülemjuhataja Tšu-Te käsul jätkasid Rahvavabastusarmee väed 20. aprillil 1949. a. pealetungi kõigil rinnetel, et lühima ajaga purustada Kuomingtangi reaktsooniline režiim täielikult ning luua sõltumatu demokraatlik Hiina.

Kuomingtang arvestas, et suudab tugeva lennuväe toetusel Jangtsel vastu panna 3 kuud, siis juba algav suurvee oleks tulnud appi reaktsoonääride strateegiale. Kuomingtanglased tegid Ameerika imperialistide abiga kõik võimaliku, et muuta see jõgi võitmatuks positsiooniks. Nad kindlustasid erakordselt jõekaldaid, töid kohale tugevad mere-sõjajõud. Rahvavabastusarmee võimas rünnak pühkis aga kõik takistused teelt. Lahing Jangtse jõel algas öösel vastu 21. aprilli 1949. a. Jangtse forsseerimine viidi läbi võimsa kahuritule toetusel Vuhhu ja Antsingi linna vahel. Kuomingtangi väed, kes kaitseid kolmnurka Šanghai-Nanking-Hangtšou, paisati lõunasse ja itta. 23. aprillil vabastas Rahvavabastusarmee Nankingi linna, mis oli 22 aastat olnud Kuomingtangi kontrrevolutsioonilise võimu tsentrumiks.¹⁾

1) J. Jermašov, Valgus Hiina kohal, lk. 365.

Purustanud kuomingtanglaste kindlustused Jangtsel, alustasid Rahvavabastusarmee väed võimast pealetungi lõunasse, kagusse ja edelasse.

Kesk-Hiinas vabastati tööstuslikult tähtis linnadekolmik Hankou, Hanjang ja Vu^hšangi.

Kõige ägedamad võitlused toimusid miljonite linna Šanghai pärast. Šanghaid kaitsvate Kuomingtangi vägede rühmitus koosnes umb. 200 000 võitlejast. Linna ümber ehitatud peakaitseliini sügavus ulatus kuni 3 km, sellele oli püstitatud ligi 10 000 betoonkindlustust, linna-tänavad olid barrikeeritud. Pärast 15 päeva kestnud ägedaid lahinguid vabastati Šanghai. Linna garnison purustati täielikult.

Šanghai vabastamine oli Rahvavabastusarmee suureks võiduks, kuna see oli Hiina suurim linn, ülemaailmse tähtsusega tööstus- ja kaubanduskeskus. Peaaegu $\frac{1}{2}$ kogu Hiina tööstustest oli koondunud sinna. Linn ise oli ligi 100 aastat välismaise imperialismi peakantsiks Hiinas.¹⁾

Jatkates pealetungi kagusse, lõunasse ja edelasse vabastasid 3.väliarmee kindral Tsen I juhtimisel, kindral Lü Po-tsengi 2.armee ja 4.armee kindral Lin Pino juhtimisel Tsjangsi, Hunani, Hubei, Futsjangi ja Kvan-tungi provintsi.

Maa põhjaosas vabastati Tsingtao sadam, kust Ameerika laevastik pärast Šanghai vabastamist oli sunnitud evakueeruma. 24.aprilliks purustati Sanši provintsi

1)

A.S.Perevertailo, Hiina rahva ajalooline võit....
lk.10.

pealinnas Tsaijunis sissepiiratud militarist Jan Si-šani väed koos nende jaapanlastest instruktoritega, keda Jan Si-šani oli kutsunud võitluseks hiina rahva vastu. Jan Si-šan põgenes ise Kantonisse, kus määrati Kuomintangi valitsuse peaministriks.

Maikuu jooksul likvideeriti viimased Kuomintangi vastupanukolled Põhja-Hiinas ning vabastati rida linna Šansi provintsis. 20.mail Rahvavabastusarmee sisenes Sianis, Sansi provintsi pealinna.

Pärast lühikest puhkeperioodi juunis ja juulis, mil Rahvavabastusarmee gruppeeris omi jõude, asuti juuli lõpul uuesti pealetungile.

14.oktoobril 1949.a. vabastasid demokraatlikud väed reaktsinääridest Kantoni, viimase suure keskuse Lõuna-Hiinas.

Loode-Hiinas vabastasid 1.väliarmee väed kindral Põng Te-huei juhtimisel Šensi, Suijuani, Ningsja, Kansu ja Sinkiangi provintsi ning suure osa Tsianghai provintsi.¹⁾

Rahvavabastusarmee pealetungi kergendas tunduvalt töölisklassi ja talurahva laialdaste hulkade abi. Reas tööstuskeskustes moodustasid töölised kommunistliku partei illegaalsete organisatsioonide juhtimisel relvastatud rühmad, kes võtsid osa lahingutest Tšjang Kai-ši vägede vastu. Tööliste võitlussalgad ajasid nurja kuomintanglaste plaanid tööstusettevõtete purustamiseks nende poolt mahajäetavates linnades.

1)

А.М. Дубинский, Китай, 1к.103.

Šanghai töölised kaitsesid taganevate tšiangkaišilaste eest laevaremonditehaste sisseseadeid ja laevaehitustejaseid peites kõik tähtsamad masinaosad.

Otsustavalt võideldi ka Kuomintangi sundevakueerimise vastu. Kuomintanglased põgenedes Taivanile sundisid kaasaminema ka töölisi, kuid 4 000 töölisest õnnestus vägivaldselt evakueerida vaid 400.

Henjangi linna töölised ei võimaldanud elektrijaama õhkulaskmist, mida valmistasid ette kuomintanglased.¹⁾

Talurahvas tagas vahetu toetuse pealetungivatele Rahvavabastusvägedele, andes endi hulgast teejuhte, luurajaid ja koormakandjaid. Samal ajal õnnestasid lakkamatud talurahva ülestõusud Kuomintangi tagalat.

Hiina põhilise territooriumi, maa poliitiliste ja majanduslike keskuste vabastamine andis Hiina Kommunistlikule parteile võimaluse kokku kutsuda Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu.

Veel kestsid rindel ägedad lahingud kui 15. juunil, 1949.a. avati vabastatud Peipingis Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu kokkukutsumist ettevalmistava komitee istungjärk.

Ettevalmistava komitee, kelle esimeheks valiti Mao Tse-dung. Ettevalmistava komitee koosseisus oli 134 hiina rahva esindajat. Siin olid esindatud Hiina Kommunistlik Partei, Kuomintangi revolutsiooniline komitee, Demokraatlik Liiga, parteitud demokraadid ja mitmesugused demokraatlikud rühmitused, samuti ka Hiina Rahvavabastus-

¹⁾ V. Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk.100.

armee esindajad, esindajad tööliste ja talurahva liitudest, naisföderatsioonist, Demokraatlikust noorsooliidust. Olid esindatud ka vähemusrahvused ja hiina emingrandid, samuti usuühingud.

Mao Tse-dung oma kõnes ettevalmistava komitee istungjärgul näitas, et hiina rahvas võitis - täielik vaenlase purustamine toimub kõige lähemas tulevikus. Vaenlane aga ei lepi kaotusega, ta jätkab võitlust, seepärast on tarvis tugevdada revolutsioonilist löögi jõudu, ühendada kogu rahva jõud reaktsiooni purustamiseks.¹⁾ Teiste parteide ja organisatsioonide delegaadid esinedes ^{kõne} nõudega teatasid oma valmisolekust toetada ühtse demokraatliku Hiina loomist ja tunnustasid kommunistliku partei juhtivat osa.

Istungjärk tegi ära suure töö Hiina rahvavabariigimoodustamise ettevalmistamisel. Komitee moodustas allkomiteed ja komisjonid, Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu organisatsioonilise statuudi, üldise programmi ja rahvavalitsuse organiseerimise seaduse väljatöötamise ning rahvuslipu, embleemi ja hümnini kinnitamise kohta.

1949.a. 21.septembril avati Peipingis pidulikult Hiina Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu I istungjärk. Istungid toimusid 21.-30.septembrini. Istungjärgust võttis osa rohkem kui 600 delegaati tööliste, talupoegade, linnaväikekodanluse, rahvusliku kodanluse, kõigi demokraatlike parteide ja rühmituste, rahvuslike organisatsioonide

1) Мао Цзэ-дун, Речь на сессии Подготовительного комитета по созыву нового Политического консультативного совета, "Правда", 22. июня, 1949.

nide, rahvavabastusarmee, vähemusrahvuste ja Hiina emingrantide esindajad.¹⁾ Seega väljendasid Poliitilise Konsultatiivnõukogu otsused hiina rahva ühtset tahet.

"See suur rahvaste ühtsus kogu maal saavutati selle tulemusena, et meie koos kandsime reaktsioonilise Kuomintangi valitsuse ja Ameerika imperialismi vastu peetava võitluse raskusi",²⁾ ütles Mao Tse-dung oma kõnes Poliitilise Konsultatiivnõukogu istungjärgul. Edasi märkis Mao Tse-dung, et 3 aastat tagasi juba loodi Poliitiline Konsultatiivnõukogu koos kuomintanglastega, kuid reeturlik Kuomintang ajas nurja Poliitilise Konsultatiivnõukogu töö näidates kogu rahvale oma tõelist palet ning süvendades veendumust, et välisimperialistide teenrid tšiangkaišilased ei kaitse millalgi rahvahulkade huve.

Vastloodud Rahva Poliitiline Konsultatiivnõukogu oli rajatud uutele tõeliselt demokraatlikele alustele. Ta esindas kogu maa rahvast ning kasutas tema ustavust ja toetust.

Rahva Poliitiline Konsultatiivnõukogu võttis vastu Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu organisatsioonilise statuudi, seaduse Hiina Rahvavabariigi Keskrhvavalitsuse organiseerimisest ja Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu üldise programmi. Valiti Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu Ülehiinaline Komitee ja Hiina Rahvavabariigi Keskrhvavalitsuse Nõukogu.

1) БСЭ, т.21, лк. 243.

2) Мао Цзэ-дун, Речь председателя ЦК Коммунистической Партии Китая. Образование Китайской Народной Республики, Москва 1950, лк. 7.

Võeti vastu otsused, et Hiina Rahvavabariigi pealinnaks saab Peking (endise nimega Peiping), riigilipuks kinnitati punane lipp 5 viisnurgaga, senine vabatahtlike marss kinnitati rahvushünniks, võeti vastu otsus üldtarvitatava kalendri sisseseadmise kohta, kuna seni arvestati Hiinas aastaid 1912.a. alates, s.o. vabariigi kehtestamisest.¹⁾

Hiina Keskrahvavalitsuse esimeheks valiti Hiina Kommunistliku Partei juht Mao Tse-dung. Keskrahvavalitsuse esimehe asetäitjaks valiti Rahvavabastusarmee Ülemjuhataja Tšu Te, Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee poliitbüroo liige Lü Šao-tsi, Mandžuuria rahvavalitsuse esimees, Demokraatliku Liiga esimees, silmapaistva revolutsionääri Sun Jat-seni lesk ja Kuomintangi Revolutsioonilise Komitees esimees.²⁾

1.oktoobril 1949.a. kuulutati Pekingis toimunud sõjaväeparaadil ja grandioosel miitingul, millest võttis osa enam kui 300 000 inimest, välja Hiina Rahvavabariigi Keskrhvalitsuse moodustamine. Keskrhvalitsuse esimees Mao Tse-dung heiskas pidulikult uue riigilipu. Alates sellest päevast tähistatakse 1.oktoobrit Hiinas riigi pühana.

Vastavalt Hiina Rahvavabariigi Keskrhvalitsuse organiseerimise seadusele moodustati ministriumide ja ametkondade, samuti kohalike võimuorganite juhtimiseks Riiklik Administratiivnõukogu peaministri juhtimisel.

1) Образование КНР, Декларация ЦКС КН, lk. 84.

2) V.Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk.102.

Kõigi Hiina Rahvavabariigi relvastatud jõudude juhtimist teostab Rahvarevolutsiooniline Sõjanõukogu. Kõrgemaks kohtuorganiks riigis on Kõrgem Rahvakohus, kõrgemaks järelvalveorganiks seaduste täitmise üle Rahvapeaprokuratuur.

1. oktoobril, 1949. a. asus Keskrhvavalitsus oma kohuste täitmisele ja valis Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee poliitbüroo liikme Tsou En-lai Riikliku administratiivnõukogu peaministriks ja välisministriks. Hiina Keskrhvavalitsuse Rahvarevolutsioonilise sõjanõukogu esimeheks valiti Mao Tse-dung. Rahvavabastusarmee Ülemjuhatajaks Tšu Te.¹⁾

Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu üldises programmis rõhutatakse, et rahvavabastussõja ja rahvarevolutsiooni suured võidud Hiinas teevad lõpu imperialismi, feodalismi ja bürokraatliku kapitali võimu perioodile. Hiina rahvas on rõhutanud rahvast saanud uue ühiskonna ja uue riigi peremeheks ning asendanud feodaalse kompradoorse fašistliku reaktsioonilise Kuomintangi diktatuurivalitsuse rahvademokraatliku diktatuuriga.²⁾

Juba 1926. a. andis Stalin tulevase Hiina revolutsioonilise võimu määrangu arvates, et tulevane revolutsiooniline võim Hiinas meenutab oma iseloomult üldiselt niisugust võimu, millest kõneldi Venemaal 1905. a., s. t. midagi proletariaadi ja talurahva demokraatliku diktatuuri

1) V. Nikiforov jt., Rahvarevolutsioon Hiinas, lk. 102.

2) Общая программа Народного Политического Консультативного совета Китая, Законодательные акты Китайской Народной республики, Москва 1952, lk. 50.

taolist, kuid selle vahega, et see võim on peamiselt imperialismivastane. Sellest kujuneb Hiina sotsialistlikule arengule ülemineku võim.¹⁾

Artiklis "Rahvademokraatia diktatuurist" kirjutas Mao Tse-dung, et kodanlik demokraatia asendub ajalooliselt rahvademokraatiaga, mida juhib töölisklass ja kodanlik vabariik andis teed rahvavabariigile. Nii on loodud võimalus sotsialismi ja kommunismi saavutamiseks rahvavabariigi kaudu.²⁾

Seega töölisklassi ja tema partei juhtiv positsioon kõigi imperialismivastaste ja antifeodaalsete klasside ja rühmade suhtes on üheks rahvademokraatia diktatuuri teostamise põhitingimuseks. Teiseks selliseks tingimuseks on töölisklassi ja talurahva liit, mida Mao Tse-dung peab rahvademokraatia diktatuuri aluseks. Ühtlasi näitab Mao Tse-dung, et üleminek rahvademokraatlikult korralt sotsialismile toimub pikema ajaperioodi jooksul.³⁾

Otsustavaks tingimuseks, ilma milleta pole võimalik rahvademokraatia võit, on abi kogu rahu- ja demokraatia leerilt eesotsas suure Nõukogude Liiduga. "Imperialismiajastul ei saa tõeline rahvarevolutsioon mistahes maal võita ilma rahvusvaheliste revolutsiooniliste jõudude mitmesuguse abita, just niisamuti ei ole võimalik kindlustada võitu, kui see saavutataksegi."⁴⁾

1) J.V.Stalin, Teosed, 8.kd., [Tallinn, 1949], lk.353-354.

2) Mao Tse-dung, "Rahva Hääl", 15.juuli 1949.

3) Samas.

4) Samas.

Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu üldine programm formuleerib Hiina Rahvavabariigi ees seisvad pealesanded: Hiina Rahvavabariik peab likvideerima imperialistlike maade kõik eesõigused, konfiskeerima bürookraatliku kapitali ning andma selle üle rahvavabariigi käsutusse. Järgnevalt tuleb kehtetuks tunnistada poolfeodaalne maavaldussüsteem, tugevdada riiklikku majandussektorit, kaitsta riiklikku ühisomandit ja kooperatiivset omandit, samuti ka tööliste ja talupoegade, väikekodanluse ja rahvusliku kodanluse eraomandit. Ees seis vajadus rahvamajanduse kiireks arendamiseks ja Hiina muutmine tööstusmaaks, tuli tõsta rahva kultuurilist taset ning likvideerida feodaalne kolonisaatorlik, kuomintanglaste poolt kultiveeritud ideoloogia, tugevdada rahvuslikku kaitset ning aktiivselt võidelda imperialistlike uue sõja õhutajate vastu.¹⁾

Üldises programmis märgitakse, et Hiina Rahvavabariigi majanduses on viis sektorit: riiklik, kooperatiivne, talupoegade ja käsitööliste individuaalmajandite, erakapitalistliku ja riikliku kapitali sektor. Juhtivneist on riiklik sektor, kandes sotsialistlikku iseloomu, on see rahvavabariigi peamiseks majanduslikuks baasiks tööstuse edasiarendamisel.

Kõige tugevamaks kujunes riiklik sektor Põhja-Hiina tööstuses. Juba 1952.a. andsid riiklikud ettevõtted 81,5% kogu tööstustoodangust.

Raudteed Hiina Rahvavabariigis on riigile alluvad.

1) Общая программа
НПК СК, законодательные акты, т.к. 51-52.

Sisekaubanduse kontroll kuulub täielikult riigile, samuti eksport ja import, ka krediidisüsteemis kuulub riiklikule sektorile juhtiv koht.¹⁾

Hiina rahvavabariigis viiakse ellu süsteem, kus töölised võtavad osa riiklike ettevõtete juhtimisest tööliskomiteede kaudu. Tuhandeid töölisi on edutatud juhtivale tööle nii tööstuses kui ka põllumajanduses.

Kehtestati 8-10 tunnine tööpäev. Määrati kindlaks ametiühingute funktsioonid Hiina Rahvavabariigis: ametiühingud omasid õiguse esindada töölisi riiklike ettevõtete juhatustes ja sõlmida kollektiivlepinguid ettevõtete administratsiooniga. Eraettevõtetes oli ametiühingutel õigus esindada töölisi läbirääkimistel ettevõtjatega ja sõlmida viimastega kollektiivlepinguid.

Põllumajanduse alal jätkati agraarreformi teostamist. Kirde- ja Põhja-Hiina provintssides viidi lõpule mõisnike maade jaotamine talupoegade vahel. Kesk- ja Lõuna-Hiina provintssides, mis hiljuti vabastati, teostati algul rendimaksu ja laenuprotsentide alandamise poliitikat.

Hiina Rahvavabariigi põllumajanduse arenguperspektiivina märgib üldine programm "talupoegade kaasatõmbamist vastastikuse tööalase abistamise- ja tootmiskooperatsiooni mitmesuguste vormide järkjärgulisse loomisse vabatahtlikkuse ja vastastikuse kasulikkuse põhimõttel".²⁾

1) Му Шао Тан, География Нового Китая, Москва 1953, lk.9-10.

2) Общая программа НПК СКН законодательные акты ..., lk.34.

Võimu üleminek töölisklassi poolt juhitava rahva kätte, ümberkujundused tööstuses, transpordis ja põllumajanduses löid eeldused Hiina Rahvavabariigi edukaks majanduslikuks arenguks.

Hiina Rahvavabariik võttis eksisteerimise esimestest päevadest peale kindlalt endale koha imperialismivastases demokraatlikus leeris. Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu üldises programmis rõhutatakse, et Hiina Rahvavabariik ühineb kõigi rahuarmastavate ja vabadustarmastavate maade ja rahvastega kogu maailmas, eelkõige Nõukogude Liiduga, kõigi rahvademokraatia maadega ja kõigi rõhutatud rahvustega ning kuulub rahvusvahelise rahu ja demokraatia leeri, võitleb ühiselt imperialistlike agressorite vastu ja kaitseb kindlalt rahu kogu maailmas.¹⁾

Hiina Keskrahvavalitsus teatas kõigi teiste riikide valitsustele, et ta on ainuseaduslik, kogu Hiina rahvast esindav valitsus ja et ta on valmis looma diplomaatilisi suhteid iga välisriigiga, kes omakorda on nõus kinni pidama võrdsuse põhimõttest, vastastikuse kasu põhimõttest ning suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse vastastikuse austamise põhimõttest.

Väljendades Nõukogude Liidu rahvaste tahet võttis Nõukogude valitsus 2. oktoobril, 1949. a., s. o. järgmisel päeval peale Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamist vastu otsuse jalule seada diplomaatilised suhted Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel ning vahetada saadikud. Vastuseks Nõukogude valitsuse nõusolekule luua diplomaat-

1) Общая программа НКСН СКСН законодательные акты, л.к. 53.

tilised suhted Hiina Rahvavabariigiga. Hiina töölisklass ja kogu rahvas tervitas rõõmuga seda teadet. Nad väljendasid sügavat tänutunnet Nõukogude Liidule suure sõpruse eest.¹⁾

Nõukogude Liidule järgnesid Euroopa ja Aasia rahvademokraatlike riikide analoogsed otsused, mis tunduvalt tugevdasid noore Hiina Rahvavabariigi rahvusvahelist positsiooni. Järgnesid ka rea kapitalistlike maade valitsused, sealhulgas ka Inglismaa tunnustas Hiina Rahvavabariiki.

Rahvavabariigi väljakuulutamise suurendas veelgi Rahvavabastusarmee jõudu ja löögivõimsust. 4. oktoobril 1949. a., kohe pärast Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamist algas Rahvavabastusarmee oma uut grandioosset pealetungi lõunas, et lõplikult vabastada kogu maa. Pealetung toimus üheaegselt 800 km pikkusel rindel.

Rahvavabastusarmee kindralstaabi kommünikees 1949. aasta oktoobris teatati, et kahe viimase kuu jooksul vabastati kuomintanglastest 234 maakonnakeskust ja linna, purustati 76 Kuomintangi diviisi, saadi palju sõjasaaki. Sel perioodil vabastati ligi 3 380 000 km² territoorium, millel elunes 46 516 000 inimest. Kokku vabastati viis provintsi, milledest kaks provintsi võeti kuomintanglastelt ilma võitluseta. Seega oli vabastatud 71% kogu Hiina territooriumist 360 580 000 elanikuga.²⁾

1) Правда, 5. октябрь 1949.

2) В.К. Попов, Провал агрессии США в Китае, 1к.165.

Reaktsioonilise Kuomintangi võimu purustamine oli lõpul. Valitsev klikk põgenes, kes Hongkongile, kes Taiwanile, viimane oli suurimaks baasiks, kus kindlustasid end hiina rahva vaenlased. ✓

1949.a. lõpuks paiknesid Kuomintangi vägede jäänused veel Junnani ja Siñiangi provintsis, kus Rahvavabastusarmee andis neile hävitavaid lööke.

Kevadel 1950.a. tungis Rahvavabastusarmee viimastesse Kuomintangi pesapaikadesse, saartele Lõuna-Hiina meres ning kihutas vaenlase sealt minema. Märtsis vabastati üks suurimaist saartest - Hainan.

Taivan, viimane Kuomintangi ja Ameerika Ühendriikide vägede tugipunkt oli täiesti isoleeritud.

Kuomintangi lõplik purustamine kogu Hiina territooriumil andis Hiina Rahvavabariigile võimaluse alustada oma majanduslike plaanide elluviimist, kusjuures osutas suurt omakasupüüdmatut abi Nõukogude Liidu valitsus. 14.veebruaril 1950.a. kirjutati alla Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahelise sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingule. Kirjutati alla ka lepinguile Hiina Tšangtšoni raudtee, Port-Arturi ja Dalni kohta ning Hiina Rahvavabariigile laenu andmise kohta käivatele kokkulepetele. Sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise leping sõlmiti 30 aastaks. See leping teatab, et mõlemad riigid on otsustanud ühiselt takistada Jaapani imperialismi taassündi ja selle agressiooni kordumist, samuti agressiooni mõne teise riigi poolt, kes ühineks Jaapaniga. Mõlemad riigid teatavad, et nad soovivad

kindlustada kestva rahu ja üldise julgeoleku Kaug-Idas.

Lepingu 1.artiklis öeldakse, et juhul kui üks lepinguosalistest saab Jaapani või temaga liidus olevate riikide kallaletungi osaliseks ja on sõjaseisukorras, annab teine lepinguosaline talle viivitamatult sõjalist ja muud abi.¹⁾ Artiklid 3-5 sisaldavad NSV Liidu ja Hiina poolt võetud kohustusi: mitte osa võtta mingisugustest liitudest, koalitsioonidest ja tegevusest, mis on suunatud lepinguosaliste vastu; konsulteerida teineteisega kõigis tähtsais rahvusvahelistes küsimustes, mis puudutavad NSV Liidu ja Hiina ühiseid huve, arendada ja kindlustada omavahel majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid ning osutada teineteisele kõike võimalikku majanduslikku abi.²⁾

Kokkulepe Hiina Tšangtšuni raudtee, Port-Arturi ja Dalni kohta näeb ette, et Nõukogude Liit annab Hiina Rahvavabariigile tasuta üle kõik Hiina Tšangtšuni raudtee ühise haldamise õigused koos raudteele kuuluvate varadega. Hiina Rahvavabariigile antakse samuti üle Port-Arturi mereväebaasi rajoon ühes seal asuvate ehitustega, kusjuures Hiina tasub Nõukogude Liidule kulutused, mis viimane on taastamise ja ehitamise alal teinud alates 1945. aastast. Leping pidi jõustuma pärast Jaapaniga vaherahu allakirjutamist - hiljemalt 1952.a. Seni aga toimub

1) Договор о дружбе, союзе и взаимной помощи между СССР и Китайской Народной Республики, Образование КНР, 1к.112.

2) Samas.

Hiina Tšangtšuni raudtee haldamine ühiselt täieliku võrdsuse alusel. Port-Arturi rajooni hakkab haldama Hiina-Nõukogude ühine sõjaväeline komisjon võrdse esindajate arvuga, tsiviilhaldus allub aga otseselt Hiina Rahvavabariigile. Dalni linn on ajutiselt NSV Liidu valduses, kusjuures tsiviilhaldus kuulub Hiina Rahvavabariigile.¹⁾

Teine kokkulepe sõlmiti Nõukogude Liidu poolt Hiina Rahvavabariigile 300 miljoni ameerika dollari suuruse laenu andmises, kusjuures laen anti väga soodsail tingimustel - 1%-ga aastas. Laen anti 5 aastaks alates 1. jaanuarist 1950. a. Hiina rahvamajanduse taastamiseks ja arendamiseks vajalike materjalide ostmiseks Nõukogude Liidust.²⁾

Ülalmärgitud kokkuleppe alusel sõlmiti hiljem Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel kolm kokkulepet Nõukogude-Hiina segaühingute loomise kohta Sinkiangi naftaressursside ja värviliste metallide ressursside ekspuateerimiseks ning NSV Liidu ja Hiina vahel lennuühenduse organiseerimiseks.

Sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingu, samuti NSV Liidu ja Hiina vaheliste kokkulepete allakirjutamise kiitsid mõlema maa rahvad üksmeelselt heaks. Nõukogude-Hiina sõpruse uus demonstratsioon avaldas kogu maailmas sügavat muljet. Siit algab uus ajastu Nõukogude-Hiina suhete arengus, suure sõpruse ja koostöö ajastu.³⁾

1) Договор о дружбе..., Образование КНР, lk. 133.

2) Samas, lk. 119.

3) J. Jermašov, Valgus Hiina kohal, lk. 370.

Hiina rahvas tunneb, et ta pole üksinda, et neid toetab ja abistab majanduse taastamisel ja arendamisel arengus juba kaugele jõudnud sotsialismimaa. Hiina-Nõukogude sõprusel on hiiglasuur tähtsus kõigi Ida-Aasia rahvaste hulgas nende võitluses vabaduse ja sõltumatuse eest.

L Õ P P S Õ N A .

Hiina Rahvarevolutsiooni võit tegi lõpu hiina rahva aastakümneid kestnud võitlusele maa sõltumatuse ja vabaduse eest, oli lõpuks ka Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Jaapani imperialistlike riikide röövpoliitikal Hiinas.

Ameerika Ühendriikide agressioon Hiinasse lõppes täieliku nurjumisega. Hiina rahva demokraatlikud jõud purustasid Ameerika imperialistide suured plaanid kogu Ida-Aasia vallutamiseks ning Hiina muutmiseks võitlusplatsdarmiks Nõukogude Liidu vastu.

Revolutsiooni võit Hiinas ja rahvavabariigi moodustamime andis lõpliku hoobi ka kodumaiste reaktsiooniliste jõudude röövpoliitikal, hoolimata 6 miljardi dollari suurusest abist, mida nad said kodusõja vältel Ameerika Ühendriikidelt, hoolimata sellest, et kasutati kapituleerunud Jaapani imperialismi armee kogu relvastust ning isegi väeüksusi võitluseks Hiina Rahvavabastusarmeega.¹⁾

Hiina rahvast juhtis tema võitluses vabaduse ja sõltumatuse eest paljudes lahingutes karastatud Hiina Kom-

¹⁾ БСЭ, т.21, лк. 243.

munistlik Partei, kes õppinud põhjalikult tundma marksismi-leninismi õpetust, kasutas võitluses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kogemusi, viis õiget võitlustaktikat kasutades hiina rahva aastakümneid kestnud võitluse kuulsusrikka võiduni.

Hiina rahva suurt võitu soodustasid tunduvalt eelnevad ajaloo sündmused ja kaasaegne rahvusvaheline olukord, mida rõhutab ka Mao Tse-dung öeldes "... kui poleks olnud Nõukogude Liitu, kui poleks saavutatud võitu fašismi üle II Maailmasõjas, kui Jaapani imperialism poleks purustatud, kui Euroopas poleks loodud rahvademokraatiamaid, kui poleks tugevnenud rõhutatud rahvaste võitlus Idamaades, kui poleks olnud rahvamasside võitlust Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja Saksamaal, Itaalias, Jaapanis jt. kapitalistlikes maades valitseva reaktsioonilise kliki vastu - kui poleks olnud kõiki neid fakte, siis kindlasti rahvusvahelise reaktsiooni jõud oleks palju tugevam kui praegu ning võidu saavutamine sellistes tingimustes oleks olnud võimatu."¹⁾

Hiina rahva ajalooline võit on üks tähtsamaist tegureist, mis määravad nüüdisaegse rahvusvahelise olukorra. See tugevdab tunduvalt imperialismivastast demokraatlikku leeri, mille eesotsas on meie suur kodumaa - Nõukogude Liit.

Hiina rahva võit tõendab veenvalt marksismi-leninismi õpetuse õigsust ning kõikevõitvat jõudu, tõendab, et

¹⁾ Mao Tse-dung, Rahvademokraatia diktatuurist, "Rahva Hääl" 15. juuli 1949.

rahu, demokraatia ja sotsialismileer on mitu korda tugevam imperialistlikust agressiivsest leerist.

Hiina rahvarevolutsiooni võidu tähtsust ning tema kohta inimkonnas ajaloos rõhutas Stalin, öeldes: "Koloniaalmaalmaad on imperialismi peamine tagala. Selle tagala revolutsioneerumine õonestab tingimata imperialismi mitte ainult selles mõttes, et imperialism jäetakse tagalata, vaid ka selles mõttes, et Ida revolutsioneerumine peab andma otsustava tõuke revolutsioonilise kriisi teeravnemiseks Läänes. Kahelt poolt - nii tagalast kui ka rindelt - rünnatud imperialism peab ennast tunnistama hukkumisele määratuks."¹⁾

Hiina Rahvavabariigi moodustamisest on möödunud 8 aastat. Hiina rahvas on saavutanud terve rea suuri võite maa majanduse taastamisel ning edasiarendamisel, tunduvalt on tugevnenud Hiina Rahvavabariigi rahvusvaheline positsioon, kes koos Nõukogude Liiduga võitleb rahu ja progressi eest kogu maailmas.

Käesoleval momendil seisab Hiina Rahvavabariik ülesande ees täielikult kasutada kõiki maa majanduslikke arenguvõimalusi Hiina muutmiseks lühima ajaga võimsaks sotsialismimaaks. Selleks, et täita seda grandioosset ülesannet tuleb õieti arendada võitlust sotsialistliku ümberkujunduste eest.²⁾

1) J.V.Stalin, Teosed, 7.kd., [Tallinn, 1949], lk.221.

2) Лю Шао-ци, Политический отчет Центрального Комитета Коммунистической Партии Китая VII Всекитайскому съезду партии, Народный Китай, 9 октября 1956, lk. 3.

Sotsialismi võidukäigu aluseks on riikliku sektori laiendamine. Maa põllumajandus, käsitöö, tööstus ja kaubandus on teinud suuri edusamme sotsialistlikus ümberkorralduses.

1956.a. juunikuu statistilistel andmetel 91,7% talupoegadest on astunud põllumajanduslikeesse tootmiskoopratsioonidesse, 90% väikeettevõtjatest on astunud tööstuskooperatsioonidesse. On kasvanud riiklik-segaettevõtete arv kapitalistlike tööstus- ja kaubandusettevõtete arvel.¹⁾

Hiina Keskrahvavalitsus suunab riikliku tööstuse, transpordi jt. riiklike ettevõtete edukat arengut. 1949. aasta riiklike tööstusettevõtete toodang ulatus vaid 26,3%-ni kogu maa tööstustoodangust, aga 1955.a. oli tõusnud riiklike ettevõtete toodang juba 51,3% võrreldes kogu maa tööstustoodanguga.²⁾

Kindlustub riiklik sektor ka teistes majandusharudes eriti finantsalal.

Rahvamajanduse arendamise I viie aasta plaan täideti põhiliste näitajate osas 3 aasta ja 8 kuuga. Töötati välja uus rahvamajanduse plaan 1958.-1962.a.

I viisaastaku jooksul saavutati hiiglaslikke edusamme, mida isegi pidid tunnustama Hiina vaenlased.

Tunduvalt kasvasid tööstuslikud ettevõtted. Laiendati mustmetallurgia tootmisbaase kirdes, alustati reaalse elektrijaamade ehitamist, rajati uusi kivisöekaevandusi.

1) Лю Шао-ци, Народный Китай, 9 октября 1956, 1к.7.

2) Samas.

vandusi, naftatööstusi, keemia ja ehitusmaterjalide tööstusi, samuti ka masinaehitustehaseid ja kergetööstusettevõtteid.

I viieaasta plaan nägi ette tööstustoodangu tõusu 90,3% võrra, see ülesanne täideti tänu rasketööstuse arengule, hakatakse Hiinas tootma veoautosid, reaktiivlennukeid, mitmesuguse võimsusega generaatoreid jm.¹⁾

Ka põllumajandus täidab oma viieaasta plaani tema põhimistes harudes teravilja ja tehniliste kultuuride osas. Toimuvad laialdased irrigatsioonitööd maaviljakuse tõstmiseks.²⁾

Kiiresti areneb Hiina sise- ja väliskaubandus. Hoolitsetakse elanikkonna elualustikuliste tingimuste parandamise eest. 1956.a. oli ette nähtud tõsta tööliste ja teenistujate palku 33,5% võrreldes 1952.aastaga.³⁾

Hiina Rahvavabariik tugevneb nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Hiina on Ida-Aasias muutunud jõuks, mida peavad arvestama ja tunnustama imperialistlikud sõjaõhutamajad oma agressiivsete plaanide tegemisel.

Hiina Rahvavabariik on otsustavalt nurja ajanud kõik Ameerika imperialistide provokatsioonid ning liidus teiste rahvademokraatia maadega, sõbralikus koostöös Nõukogude Liiduga seisab rahu valvel võitluses sõjaõhutamajate vastu.

1) Лю Шао-ци, Народный Китай, 9 октября 1956, lk. 18.

2) Samas, lk. 19.

3) Samas.

K A S U T A T U D K I R J A N D U S J A
L Ü H E N D I D .

Marksismi-leninismi klassikud.

1. M a r k s, K., Предисловие к "Критике политической экономики", К. Маркс и Ф. Энгельс, Избранные произведения, т.1, lk.320-324, Госполитиздат, 1948 = К.Маркс, Ф.Энгельс, Избранные произведения, т.1.
2. L e n i n, V.I. Pigem vähem aga paremini, Teosed 33.kd., lk.445-459, Tallinn 1955.a. = Lenin, V.I., Teosed, 33.kd.

Tähtsamate Hiina ja Nõukogude Liidu riigitegelaste töid.

1. Лю Шао-ци, Политический отчет Центрального Комитета коммунистической Партии Китая, УП Всекитайскому съезду партии, Народный Китай. 9 9 октябрь 1956 = Лю Шао-ци, Народный Китай, 9. октябрь 1956.
2. Мао Цзэ-дун, Заявление, "Правда", 19. января 1949 = Мао Цзэ-дун, "Правда", 19. январь 1949.
3. Мао Цзэ-дун, Произведения, т.4, Единый фронт в культ. работе/ 30 октября 1944/, lk.425-428. Москва 1953.

4. Mao Tse-dung, Rahvademokraatia diktatuurist, "Rahva Hääl", 15.juuli 1949.a. = Mao Tse-dung, Rahva Hääl, 15.juuli 1949.a.
5. Mao Цзэ-дун, Речь на сессии Подготовительного комитета по созыву нового Политического консультативного Совета, "Правда", 22 июнь 1949 = Mao Цзэ-дун, "Правда", 22.июнь 1949.
6. Mao Цзэ-дун, Речь председателя ЦК Коммунистической Партии Китая, Образование Китайской Народной Республики /Документы и материалы/, 1К.7-12.Москва 1950.
7. Stalin, J.V., Hiina revolutsiooniküsimusi, Teosed, 9.kd., lk.213-222, Tallinn 1949 = J.V.Stalin, Teosed, 9.kd.
8. Stalin, J.V., Hiina revolutsiooni perspektiividest (30.novembril 1926.a. kommunistliku internatsionaali Täitevkomitee hiina komisjonis peetud kõne), Teosed, 8.kd., lk.345-362, Tallinn 1949.a. = J.V.Stalin, Teosed, 8.kd.
9. Stalin, J.V., Revolutsioonilisest liikumisest Idas (Jaapani ajalehe "Nitsi-Nitsi" korrespondendile härra Fusele antud intervjuu), Teosed, 7.kd., lk.217-221, Tallinn 1949 = J.V.Stalin, Teosed, 7.kd.

Allikdokumendid.

1. Декларация Политического Консультативного совета китайского народа, Образование Китайской Народной Республики /Документы и материалы/, 1к.50-53, Москва 1950 = Декларация ПКС КН, Образование КНР.
2. Договор о дружбе, союзе и взаимной помощи между СССР и Китайской Народной Республики, Образование Китайской Народной Республики, /Документы и материалы/, 1к.111-114. Москва 1950 = Договор о дружбе ..., Образование КНР.
3. Общая программа Народного Политического Консультативного Совета Китая, Законодательные акты Китайской Народной республики, 1к. 50-65. Москва 1952 = Общая программа НПК СК, Законодательные акты.

Erikirjandus.

1. Аварин В.Я., Борьба за Тихий океан, Госполитиздат, 1952 = В.Я. Аварин, Борьба за Тихий океан
2. Аварин В.Я., К положению в Китае, "Новое время", № 25; июнь 1947, 1к. 8-12 = Новое время, № 25, 1947.
3. Международные отношения на Дальнем Востоке после Второй мировой войны до победы Китайской революции /1945-1949/, Москва, Госполитиздат, 1956 = Международные отношения...,

4. Астафьев Г., Экономические проблемы Китая. "Новое время", № 14 апреля 1950, лк. 7-13. = Новое время, № 14, 1950.
5. Варга Е.С., Основные вопросы экономики и политики империализма / после Второй мировой войны / , Госполитиздат, 1953 = Е.С. Варга, Основные вопросы экономики и политики.
6. Дубинский А.М., Китай. Москва, изд. Высш. Парт. школы, 1956 = А.М. Дубинский, Китай.
7. Ефимов Г.В., Очерки по новой и новейшей истории Китая, Москва, Госполитиздат 1951 = Ефимов Г.В., Очерки по новой и новейшей истории Китая.
8. Эренбург Г.Б., Очерки национально-освободительной борьбы китайского народа в новейшее время, Москва 1950.
9. Минзен Ф., Китай побеждает Москва, изд. иностр. литер. 1950 = Минзен Ф., Китай побеждает.
10. Jermašov, I., Valgus Hiina kohal, Tallinn 1955 = J. Jermašov, Valgus Hiina kohal.
10. Китай. Большая Советская Энциклопедия , Т.21, 2-ое изд., лк. 165-311, Москва 1954 = БСЭ, Т.21.
12. Мартынов А., О современном положении в Китае, "Большевик" №.1, января 1949, лк.76-82 = Большевик, №.1, 1949.

13. Nikiforov, V., Erenburg, G., Jurjev, M., Rahvarevolutsioon Hiinas, Tallinn, 1952.a. = Nikiforov, V. jt. Rahvarevolutsioon Hiinas.
14. Perevertailo, A.S., Hiina rahva ajalooline võit võitluses oma maa sõltumatuse ja demokratiseerimise eest, Tallinn 1950 = A.S. Perevertailo, Hiina rahva ajalooline võit...
15. Попов В.К., Провал агрессии США в Китае, Госполитиздат, 1955 = В.К. Попов, Провал агрессии США в Китае.
16. Строганов А., В освобожденном Китае / путевые заметки/, "Новое время", №.25, июня 1948 = Новое время, №.25, июня 1948.

Ajalohed.

1. Правда, 28. декабря 1945.
2. Правда, 19. декабря 1946.
3. Правда, 12. августа 1947.
4. Правда, 25. ноября 1947.
5. Правда, 25. декабря 1947.
6. Правда, 6. января 1948.
7. Правда, 19. января 1949.
8. Правда, 5. октября 1949.
9. Известия, 10. июля 1946.

S I S U K O R D .

Sissejuhatus	lk. 2
I. Hiina revolutsiooniliste jõudude areng ja võitlus kuni 1945.aastani..	lk.10
II. III Revolutsiooniline kodusõda a. 1945 - 1947	lk.36
III. Rahvavabastusarmee võidukäik a. 1947 - 1949	lk.55
IV. Rahvarevolutsiooni võit ja Hiina Rahvavabariigi moodustamine	lk.73
Lõppsõna	lk.92
Kasutatud kirjandus ja lühendid	lk.97